

Події

Львівська конференція з відбудови України

С. 4

Міжнародна підтримка

Мексика – Україні: «Ми – з вами!»

С. 10-11

Дискусійний клуб

«Найглибші річки течуть з найменшим шумом»

С. 14-16

Рух до відновлення

Організатори заходу – Луганська обласна державна адміністрація – обласна військова адміністрація, Луганський національний університет імені Тараса Шевченка, Наглядова рада університету.

Модератором заходу виступив **Віталій Курило**, голова вченої ради ЛНУ імені Тараса Шевченка, доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України.

У вступному слові голова Луганської обласної державної адміністрації – обласної військової адміністрації **Олексій Харченко** сказав: «Щиро радію, що ми всі доєдналися до заходу. Мабуть, концепція такого проєкту існувала в головах багатьох луганців. Однак у перші практичні кроки вона перетворилася у моїй розмові з Міністром освіти і науки України. Ми розмовляли про освіту Луганщини – як вона має існувати й розвиватися у контексті деокупації і релокації освітніх установ. Звісно, університет має бути точкою єднання, тяжіння луганців для спільного вирішення проблем».

Голова ЛОДА – ОВА зазначив, що перед Луганщиною зараз стоїть багато завдань і викликів. «Маємо провести наукове дослідження і зрозуміти, як управляти окупованими територіями. Ми маємо дати відповідь на питання, що ми робимо, як готуємося, як ми комунікуємо. Луганщина має багато своєї специфіки. Ми навчаємо дітей на тимчасово окупованій території. Понад 10 тис. учнів навчаються у наших

20 березня у залі засідань Президії НАПН України відбулася презентація *Концепції стратегічного розвитку Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» у контексті підготовки людського капіталу для деокупації, відновлення і подальшого розвитку тимчасово окупованої території Луганської області*. Захід відбувся за підтримки ВР України, МОН України, НАПН України, Луганської ОДА, наглядової ради ЛНУ імені Тараса Шевченка, представників громад Луганщини, Сил спеціальних операцій, МВС України.

закладах середньої освіти. Це надважлива державна справа. Далі перед нами стоїть виклик – як далі цих дітей вмотивувати навчатися в Україні, в українських закладах вищої освіти, зокрема і в луганських. І ще багато питань, зокрема хто має опікуватися ТПО – громади, що приймають чи тимчасові державні органи – військовій адміністрації населених пунктів».

Ідея, яка здається перспективною – створити на базі одного-двох об'єднаних у кластер закладів, де луганці отримуватимуть знання, послуги, гуртуватимуться навколо історико-культурних подій тощо. «Науковий потенціал Луганщини має дати відповіді на дуже багато надскладних питань. Щиро радію, що ми започаткували процес і маємо цикл презентацій візі

майбутнього від наших університетів. Ми обов'язково це перетворимо в практичні кроки й подальшу проєктну діяльність», – завершив Олексій Харченко.

Президент НАПН України **Василь Кремень** у вітальному слові звернувся до присутніх представників героїчної Луганщини. Він наголосив на давній плідній співпраці НАПН України і Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Президент НАПН України зауважив, що не раз під час спільних наукових заходів відвідував університет, в тому числі й після релокації. Було створено оптимальну модель існування університету, коли різні факультети було розташовано в різних містах. Так само сталося й у Полтавській області.

Продовження на с. 2

Подія об'єднала представництво державної, обласної та місцевої влади, наглядової ради університету, наукової та освітянської спільноти, Сил оборони України:

- від Луганської обласної державної адміністрації – обласної військової адміністрації – **Олексій Харченко**, голова, ініціатор заходу; **Катерина Безгинська**, заступник голови Луганської обласної державної адміністрації із соціальних та гуманітарних питань;

- від ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» – **Віталій Курило**, голова вченої ради; **Олена Караман**, ректор університету; **Ярослава Юрків**, **Світлана Вовк**, **Артур Молдаванов**, проректори, а також члени вченої ради і трудового колективу університету;

- від Наглядової ради ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» – **Олег Шевчук**, голова, президент Конфедерації роботодавців України; **Олексій Дніпров**, ректор Київського національного університету будівництва і архітектури; **Юрій Журавльов**, голова наглядової ради ПрАТ «Агротон»; **Юрій Клименко**, заступник керівника ПАТ «Центренерго»;

- від Верховної Ради України – **Максим Ткаченко**, народний депутат України, **Дмитро Мизальов**, представник уповноваженого Верховної Ради з прав людини у Донецькій та Луганській областях;

- від Офісу Президента України – **Світлана Кретович**, завідувачка відділу освіти та науки Головного управління внутрішньої та гуманітарної

Продовження. Початок на с. 1

«Луганський національний університет імені Тараса Шевченка це приклад стійкості – і психологічної, і економічної. Ми співпрацювати й продовжуватимемо це робити. Готові відгукнутися на будь-які звернення Луганської адміністрації і відповісти на будь-які запити Луганського університету», – сказав Василь Кремень.

«Що стосується теми, якій присвячена презентація, то це надзвичайно важливо, коли підготовка людського капіталу для області залишається в полі зору університету, – продовжив Василь Кремень. – Там, де є людина, особисто зацікавлена у звільненні й розвитку краю, яка є патріотом не лише України, а й свого осередку, малої батьківщини, там значно легше добитися й деокупації, і розвитку краю. Переконаний, що прийде час, коли деокупація відбудеться, Луганщина буде відновлена, буде квітуча Луганщина у складі квітучої України!»

Максим Ткаченко, народний депутат України, привітав усіх земляків, луганців, усіх, хто зібрався на презентації, і сказав «Безумовно, це дуже важливо для всіх нас і для Луганської військової адміністрації, і для Міністерства освіти і науки України, і для Верховної Ради України, щоб наш Луганський національний університет продовжував працювати, не дивлячись на усі виклики, які ми і всі релоковані заклади і підприємства проходимо. Те, що зараз буде обговорюватися, свідчить про те, що голова вченої ради ні на мить не сумнівається, що університет буде жити, розвиватися і головне – готуватиме й розвиватиме людський капітал для деокупації, відновлення наших територій, які буде звільнено. Віримо в це!»

Від Міністерства освіти і науки України слово мав **Олег Шаров**. Він зазначив: «Під час війни багато закладів відкладають стратегічну роботу, розроблення стратегій, концепцій – важко. Будь-яка така

робота потребує великого обсягу організаційного й інтелектуального потенціалу. І те, що зараз Луганський університет готовий представити таку концепцію, демонструє що інтелектуальний потенціал університету – є, потужний і розвивається. Коли ми говоримо про переміщені університети, то вони всі різні. Проблеми в кожного з переміщених університетів різні, але якщо подивитися на шкалу запитів від релокованих університетів, то це від «дозвольте брати на навчання без НМТ мешканців тиллових регіонів» – до «допоможіть отримати новий корпус, бо в нас стало більше студентів». Ми прекрасно розуміємо, в якому місці на цій шкалі знаходиться ЛНУ імені Тараса Шевченка. Хоча, для кожного релокованого закладу освіти є одна мрія – повернутися. І мені дуже хотілося б, аби звіт про реалізацію концепції ми заслухали у звільненому від окупантів Луганську».

політики Директорату з питань внутрішньої та гуманітарної політики Офісу Президента України; **Ірина Кравчук**, головний консультант відділу освіти та науки Головного управління внутрішньої та гуманітарної політики Директорату з питань внутрішньої та гуманітарної політики Офісу Президента України;

• від Міністерства освіти і науки України – **Олег Шаров**, генеральний директор директорату вищої освіти і освіти дорослих Міністерства освіти і науки України;

• від Національної академії педагогічних наук України – **Василь Кремень**, президент НАПН України; **Володимир Луговий**, перший віце-президент НАПН України; **Світлана Сисоєва**, академік-секретар Відділення філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки НАПН України; **Іван Бех**, директор Інституту проблем виховання НАПН України;

• від громад Луганської області – **Віталій Анто-ненко**, начальник Білокуракинської селищної військової адміністрації; **Олександр Міткевич**, начальник Сватівської міської військової адміністрації; **Наталія Петренко**, начальник Шульгинської селищної військової адміністрації; **Володимир Череватий**, начальник Старобільської районної державної адміністрації; **Володимир Жемчужов**, громадський діяч, учасник російсько-української війни, Герой України;

• від військовослужбовців ЗСУ – представники керівництва Сил спеціальних операцій, МВС України.

Презентувала Концепцію **Олена Караман**, ректор університету, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України.

Представлена Концепція визначає концептуальні засади, стратегічні й операційні цілі та завдання розвитку ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» у контексті підготовки людського капіталу для деокупації, відновлення і подальшого сталого й високотехнологічного розвитку тимчасово окупованої території Луганської області як у період дії воєнного стану, так і повоєнний час, з урахуванням наявного потенціалу і ресурсів закладу.

В обговоренні учасники заходу підтримали Концепцію, відзначили актуальність і необхідність документу, презентували власне бачення процесів і механізмів повернення Луганщини в правовий простір України після деокупації, встановлення української державності, роботи з населенням тимчасово окупованої території Луганської області як в умовах війни, так і її повоєнного відновлення і розвитку.

На думку присутніх, обговорювана Концепція є візією майбутнього Луганської області, у якій Луганський національний університет імені Тараса Шевченка є одним з ключових архітекторів відновлення рідної Луганщини після деокупації. При цьому Луганська обласна державна адміністрація виступає консолідувальною платформою, провідником державного бачення і розробником стратегічних орієнтирів деокупації, відновлення і розвитку Луганської області для всіх суб'єктів і сфер функціонування.

Євгенія КУЛИК,
начальник відділу
маркетингу
ЛНУ імені Тараса Шевченка

До 90-річчя Петра Лосюка

У Яворівському ліцеї імені Петра Лосюка відбулася Всеукраїнська науково-практична конференція «Гуцульська школа як феномен етнопедагогіки: педагогічні ідеї Петра Лосюка у вимірах сучасної освіти», присвячена 90-річчю від дня народження Народного вчителя України, члена-кореспондента НАПН України, почесного професора Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, педагога й дослідника Гуцульщини – **Петра Лосюка**.

Співорганізаторами конференції виступили НАПН України, Творча навчально-наукова лабораторія «Гірська школа Українських Карпат», кафедра початкової освіти та освітніх інновацій Педагогічного факультету Карпатського НУ імені Василя Стефаника, Яворівський ліцей імені Петра Лосюка.

Понад 200 учасників з різних куточків України та зарубіжжя зібралися, аби вшанувати пам'ять видатного педагога, осмислити його педагогічну спадщину та обговорити актуальні питання розвитку освіти не лише Гуцульщини, а й усієї України.

Конференція об'єднала представників МОН України, учених НАПН України, Карпатського НУ імені Василя Стефаника, дванадцятьох закладів вищої освіти, освітян регіону Українських Карпат, відомих краєзнавців, мистецтвознавців, представників влади, духовенства, народних й заслужених митців, випускників Яворівського ліцею, учнівську молодь.

Під час відкриття конференції ректор Карпатського національного університету імені Василя Стефаника **Валентина Якубів** зазначила: Особливо цінним є осмислення феномену гуцульської школи – унікального прикладу поєднання національної культури, виховання та сучасних освітніх підходів. Постає Петра Лосюка – це символ відданості українській школі, учням і рідній культурі. Його

педагогічні ідеї й тепер залишаються актуальними, адже вчать нас будувати освіту, яка поєднує глибоку повагу до традицій із відкритістю до інновацій».

Голова Вченої ради університету, член-кореспондент НАПН України **Ігор Цепенда** наголосив: «Петро Лосюк належить до тих освітян, які не просто сумлінно працювали в школі, а формували цілу філософію української освіти, поєднуючи сучасну педагогіку з глибокими етнокультурними традиціями Карпатського краю. Його наукові ідеї і практичні напрацювання стали основою розвитку гуцульщинознавства та української етнопедагогіки».

Знаковими були відеозвернення академіків НАПН України – президента НАПН України **Василя Кременя**, академіка-секретаря відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України **Неллі Ничкало**, **Ольги Сухомлинської**, виступ **Георгія Філіпчука** й ін.

З вітальним словом до учасників конференції звернулася представниця МОН України **Олена Попович**, яка наголосила на унікальності педагогічної спадщини Петра Лосюка, вказала на необхідність її збереження та поширення кращих практик в освітньому процесі закладів освіти України.

Інна ЧЕРВІНСЬКА,
професор Карпатського
національного університету
імені Василя Стефаника

Львівська конференція з відбудови України

Safe, Sustainable, and Swift Reconstruction of Ukraine – це перший захід однойменного проєкту, що триває від серпня 2024-го і завершиться цього року у червні. Він присвячений проблематиці безпечного, сталого та швидкого відновлення України. У його межах науковці й фахівці-практики досліджують повторне використання відходів руйнування у будівництві для відновлення України. Ці й інші питання обговорили учасники дводенної конференції 23-24 березня.

Організатори заходу – Національний університет «Львівська політехніка», університети Великої Британії – Шеффілда й Лідса. Серед учасників – Оксфордський університет, Університетський коледж Лондона, київська компанія «НЕВЕКО», українська ГО ReThink, представники приватних компаній Нідерландів. Варто наголосити, що на конференцію прибули науковці з університетів Японії, США, Фінляндії, Австралії та Польщі. Інші учасники долучилися дистанційно.

– У цьому проєкті ми не лише пілонуємо унікальну інноваційну систему, а й розвиваємо потенціал університетів. Сприяємо співпраці між українцями, англійцями, німцями, підтримуємо соціальну інклюзію та гендерну рівність у будівництві. Підтримка реконструкції України важлива,

адже країна й далі зазнає руйнувань, – зазначив модератор відкриття конференції та кількох її блоків, співзасновник і директор ГО ReThink **Роман Пучко**.

Проректор з міжнародної діяльності університету **Олег Карий** наголосив на важливості мультидисциплінарної платформи цього питання, яке стало наскрізною темою обговорень, дискусій, набуття знань та інновацій у царині реконструкцій, рециклінгу, а також поширення інформації про матеріали та їхню безпечність.

Учасників привітали керівниця офісу посольства Великої Британії у Львові **Світлана Яворська**, представник державного агентства Великої Британії, яке фінансує та підтримує інновації у бізнесі й науці, зокрема профінансувало цю конференцію, **Ендрю Горслі**, представник Університету Лідса **Теодор Ганейн**, Шеффілда – **Мауріціо**

Гуаданьні, Львівської політехніки – доцент кафедри автомобільних доріг та мостів ІБІБ **Олексій Гуняк**.

Упродовж двох днів обговорено питання рециклінгу та використання його продуктів у відбудові. Також ішлося про інноваційні підходи до перероблення й управління будівельними та демонтажними відходами, діагностику технічного стану пошкоджених будівель і споруд, методи їх зміцнення та відновлення функційності, стратегію відбудови міст, інтеграцію принципів сталого та стійкого міського планування. Говорили про це в правовому й політичному аспектах, а також забезпечення дотримання міжнародних стандартів і цілей сталого розвитку.

– Найважливіші питання конференції пов'язані з використанням відходів будівельних матеріалів. Цьому була присвячена найбільша секція конференції. Також варті уваги обговорення повсякденної

архітектури міст, відновлення та розвитку інфраструктури, екологічного підходу та регулювання цих питань у сфері законодавства. Під час панельних дискусій учасники дійшли висновку, що для повторного використання відходів руйнувань потрібно впроваджувати пілотні проєкти, – зазначив Олексій Гуняк.

Роман Пучко, директор ГО ReThink, що відповідає за поширення інформації про проєкт і конференцію, зауважив:

– Ми розмірковували про те, що найбільше перешкоджає розв'язанню цієї проблеми – законодавчі регуляції, технологічні моменти чи відсутність субсидування, фінансової мотивації з боку уряду й західних партнерів. І дійшли думки, що проблема комплексна.

Учасники конференції вважають проєкт Safe, Sustainable, and Swift Reconstruction of Ukraine знаковим, адже він не тільки допоміг пілотувати унікальну переробку бетонів із відходів руйнувань, а й підсилив науковий потенціал у впровадженні цієї тематики. На тепер учасники проєкту мають чітке бачення того, як можна використовувати вторинні матеріали з відходів руйнувань у будівництві, зокрема в будівельних сумішах.

Отже потрібно поширювати результати досліджень на цю тематику, публікувати їх у вільному доступі, залучати уряд, громади, наукові інституції, громадські організації та бізнес до обговорення на круглих столах, конференціях – і таким чином стимулювати зміни.

Ірина МАРТИН,
Центр комунікацій
Львівської політехніки

Громадянська освіта для стійкої демократії: міжнародна конференція у Кишиневі

20-21 березня у Кишиневі тривала міжнародна наукова конференція «Громадянська освіта для стійкої демократії», організована Центром досконалості Жана Моне Молдовського державного університету, яким керує професор **Людмила Рошка**. У науковій дискусії взяли участь дослідники з Молдови, Румунії, України, Грузії, Польщі й ін. Серед питань, що активно обговорено учасниками – громадянська освіта у формуванні європейської ідентичності та забезпеченні стійкості демократичних інститутів.

Науково-педагогічні працівники Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича теж взяли участь у міжнародному заході. **Наталія Нечасва-Юрійчук**, доцентка кафедри політології

та державного управління Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, під час виступу звернула увагу присутніх на загрози від прагнення Росії зруйнувати європейську ідентичність та демократичні інститути через реалізацію своїх імперських прагнень у широкомасштабній війні проти України.

Тема доповіді **Анатолія Круглашова**, професора, завідувача кафедри

політології та державного управління Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, стосувалася важливості євроінтеграційного шляху Молдови та України в умовах російсько-української війни. У сучасних умовах збереження національного суверенітету наших держав потребує набуття повного членства у ЄС та розбудови демократичних інститутів.

Євроінтеграція наших держав – тривалий у часі процес, що ускладнюється російським наступом на нашу незалежність. Однак, саме разом, Україна й Молдова, інші європейськими партнери, можемо його успішно подолати.

Юрій ШЕРЕМЕТА,
за chnu.edu.ua

Японія інвестує в підготовку кадрів для підприємств в Україні

На Закарпатті та на Львівщині за підтримки Японії відкрили сучасні майстерні у професійних коледжах, де готуватимуть фахівців у сферах в'язання схемних джгутів та автомобільної електроніки. Проєкти реалізовано у співпраці з японськими компаніями та орієнтовано на підготовку кадрів із можливістю працевлаштування на японських підприємствах в Україні.

Японія є одним із важливих союзників України, надавши фінансову допомогу, що вже перевищила **12 млрд** доларів. Водночас країна інвестує у розвиток людського капіталу, зокрема через модернізацію професійної освіти.

На Закарпатті, у Мукачівському професійному політехнічному коледжі, за сприяння Японського агентства міжнародного співробітництва (JICA) відкрили нову сучасну майстерню. Тут студенти опануватимуть професії у сфері в'язання схемних джгутів та автомобільної електроніки.

Випускники коледжу передусім стануть кадровим підсиленням підприємства «Ядзакі Україна» – компанії з японськими інвестиціями, що працює в області понад 20 років.

Проєкт Fast Track System триває за підтримки Японського агентства міжнародного співробітництва (JICA), Міністерства освіти і науки України та за координації компанії PADECO.

На Львівщині відкрили одразу дві сучасні майстерні – у Міжрегіональному вищому професійному училищі автомобільного транспорту

та будівництва і Вищому професійному училищі № 29. Загальний обсяг інвестицій у ці проєкти перевищує **200 тис. євро**.

Обладнання майстерень дасть змогу забезпечити повний цикл роботи з електронними системами автомобілів – від виготовлення проводки до діагностики та ремонту.

Студенти навчатимуться на сучасному обладнанні, що відповідає міжнародним стандартам, набуватимуть практичні навички та досвід для успішного працевлаштування.

Ще під час навчання вони зможуть проходити стажування та виробничу практику, а після завершення – отримати роботу в компанії Fujikura Automotive Ukraine.

Проєкт Fast Track System започатковано з ініціативи уряду Японії та за підтримки JICA у співпраці з Міністерством освіти і науки України і за координації компанії PADECO.

Наталія ОМЕЛЬЧЕНКО,
за mon.gov.ua

Фото JICA

ОГОЛОШЕННЯ

Про загальні збори НАПН України

Загальні збори НАПН України призначено на 3 квітня 2026 р. з таким порядком денним: «Звіт про діяльність Національної академії педагогічних наук України в 2025 році та завдання на 2026 рік».

Адреса проведення загальних зборів: Інститут педагогіки НАПН України, вул. Січових Стрільців, 52-Д, 4-й поверх, актові зала

Про методологічний семінар НАПН України

2 квітня 2026 р. відбудеться методологічний семінар НАПН України по відділенню професійної освіти і освіти дорослих «Трансформація професійної освіти в контексті сучасних цивілізаційних і національних викликів».

Адреси проведення заходу

Пленарне засідання (10.00–13.00): м. Київ, вул. Січових Стрільців, 52-а, конференц-зала Президії НАПН України;

Секційні засідання (14.00–16.00): м. Київ, пров. Віто-Литовський, 98-а, Інститут професійної освіти НАПН України.

«... Вдалося поставити нас на коліна лише перед нашими Героями»

Волонтерка-педагогиня *Наталія Пастушенко-Шаруба* відома в Ізмаїлі – вона працює в Палаці дітей та юнацтва імені Алли Іванової вже 30 років. Палац вона називає своїм другим домом, проте ми розмовляємо не про її роботу. Ми вирішили з'ясувати, чому її знайомі впевнені: якщо комусь потрібен танк, вона знайде його. «НеНешечка» – саме так її називають вихованці, а друзі-військові – Натуся або Матуся Ната. Вона на це посміхається: «Ну, танк дістати можна та й гелікоптер зібрали б!» І уточнює: «Я – волонтер-логіст».

Її історія – це свідчення того, як особистий біль, досвід війни та любов до своїх учнів перетворюються на щоденну працю для фронту. Вона пам'ятає перші обстріли, бачила війну очима друзів у прифронтових містах і зараз допомагає одразу кільком підрозділам. Її розповідь – про відповідальність, людяність і міць тилу, без якого не вистоїть жодна армія.

– Наталіє Миколаївно, коли почалося Ваше особисте волонтерство?

– У 2014–2015 роках, після анексії Криму. Тоді багато моїх друзів і знайомих були змушені виїхати. Когось витіснили з Криму, зокрема кримських татар, хтось перебрався до Маріуполя, хтось – у Донецьк. Ми тримали зв'язок онлайн, і я бачила війну майже наживо. Бачила Донецьк у прямому ефірі, коли через Скуре подруга показувала двір, усіяний гільзами, й питала: «Хто стріляє?» А ми й самі ще не розуміли... Згодом снаряд влучив у її будинок, син був тяжко поранений та загинув, батько помер. Вона сказала: «Я стала переселенкою з війни у війну».

Саме тоді я відчула: остеронь стояти не зможу.

...То був час, коли я взяла участь у вишколах «Джури», була з дітьми в Оршанці та Великих Мостах (на кордоні з Польщею), возила дітей на змагання й водила в музеї. Вразили історії загиблих воїнів АТО... Тоді нам вдалося провести відеозустріч із кіборгом Донецького аеропорту, який зараз є відомим автором віршів про війну. Він подарував нам власну книгу з підписом. Честь – мати таку річ!

У «Джурі» діти вчилися надавати домедичну допомогу, користуватися протигазами. Коли почалося повномасштабне вторгнення, вони сказали:

«Зате ми вміємо зупиняти кровотечу». Дехто з них тепер служить – і я пишаюся ними.

– Ви підтримуєте зв'язок із Вашими колишніми учнями, які зараз є військовими?

– Так. Один із них – *Валентин Назаров*. Він прийшов у гурток «Джура» ще восьмикласником. Дуже активний, цілеспрямований. Допомогає проводити заняття, фактично став інструктором. 2020-го вступив до Харківської академії Національної гвардії – то була його мрія стати військовим! Щасливий був безмежно, коли отримав форму. Ми постійно підтримували зв'язок. Зараз вже має багато державних нагород!

...23 лютого 2022 року вони, курсанти, повернулися з Дніпра до Харкова. А 24-го о п'ятій ранку він зателефонував – я чула в слухавці вибухи! – та сказав лише одне слово: «Війна».

Їх, курсантів другого курсу,

вивезли на Салтівку. Чотири місяці вони тримали оборону. Я просила: «Може, додому? Ти ж курсант...» А він відповів: «Це наша земля. Вони не визнають – вони вбивають. Ми звідси не підемо».

Його слова мене перевернули. Тоді я остаточно зрозуміла, що не маю права стояти остеронь і мушу допомагати.

– Ви, мабуть, мали можливість виїхати за кордон?

– Так, але не змогла... Після поїздки під Миколаїв, де я бачила спалені будинки й техніку, усвідомила: маю залишитися тут! Ми тоді евакуювали з-під Миколаїва сімох людей. Один хлопець повернувся в Україну та згодом написав мені: «Тьотю Наталю, це я, Борис. Я служу». Так я дізналася про Третю штурмову. І збагнула: країну захищають звичайні люди.

– Коли почалося системна допомога військовим?

– Перед Великоднем 2022-го. В Палаці за ініціативи нашої директорки *Тетяни Помазан* був створений такий пункт незламності, де ми збирали речі, прали, роздавали допомогу, проводили майстер-класи для дітей-переселенців.

...Пам'ятаю одну родину з Харкова – бабуся, її син і маленька онука. Ми з донькою купували для них продукти за власні кошти. Якось на зустрічі жінка взяла мене за

руки й почала їх цілувати. Я розгубилася. А вона сказала: «Якби ви знали, наскільки людям байдуже, хто ми, що ми та звідки...»

І я вловила: байдужість ранило не менше за вибухи, а українці, коли об'єднані, то є велика сила.

...Ми з випускниками зібрали посилку одному бійцю – печиво, фліски, малюнки. Він потім сказав: «У нас увесь підрозділ плакав» – неочікуване тепло уваги вразило хлопців...

Я запитала себе: якщо наші люди донатять, волонтерять, організують концерти, збирають кошти – то чому я маю бездіяти? Бо якщо не допомагати фронту, то він прийде у тил.

– Пам'ятаєте перший серйозний запит від військових?

– Так. До нас звернулися хлопці з підрозділу: «Ви волонтери? Нам потрібні медичні аптечки».

Ми купили все за власні кошти. Потім почали збирати відкрито – з картками, звітами, накладними. Згодом були тепловізори. У 2023-му один коштував 80 *тис. грн*. Ремонт автівок по – 40 *тис.* і більше. Медикаменти – коробками. Продукти, берці, старлінк, вебасто...

Ми шукали, домовлялися, знаходили дешевше, звивували.

Разом допомагаємо підрозділам на Херсонському,

Сумському, Донецькому напрямкам, а також на Чернігівщині.

– Ви стикалися з недоброчесними людьми?

– На жаль. Був випадок, коли волонтер продавав частину допомоги. Ми підняли розголос. Бо красти взагалі – злочин. Забирати у військових – зрада.

...Було боляче. Я сказала тоді: «Я не розчарована. Я шкодую, що витратила на цих людей свій час і нерви». Але зупинитися означало б зрадити тих, хто на фронті.

– Хто сьогодні поруч із вами у волонтерстві?

– Дуже різні люди. Волонтери, які працюють ще з 2014–2015 років. Волонтери з Іспанії, Ізраїлю, із заходу України. Хтось плете сітки в підвалі без світла й тепла. Хтось готує каші в реторт-пакетах. Хтось переказує останні 200 гривень. Є жінка, у якої син загинув на фронті та яка створила фонд. Церква «Джерело Живіої води» з її пастором **Іваном Морощану**. Дуже допомагає його донька Юлія, представник капеланського патруля. Я звернулася: «Чи могли б ви допомогти хлопцям – речами, їжею?» Вони одразу відгукнулися. Дали контакти, зустрілися, і сказали: «Усім, що маємо, будемо ділитися». І справді дуже потужно допомагають. Передавали гелі для окопних свічок, медичні засоби, спеціальні рідкі гелі, що горять, – хлопці використовують їх у польових умовах. На будь-який запит реагують.

Насправді дуже багато людей долучаються. Таня (волонтерка **Тетяна Шпетная**, що плете кікімори разом із **Людмилою Гузайровою**), якось поставила коробочку в під'їзді з надписом «на печиво для хлопців». Хтось ставив коробки для збору коштів на протези, на 3D-принтери

для деталей до дронів. Люди збирали кришечки, приносили пакети – ми все склали, сортували, пакували в підвалі, де щоденно працюють «павучихи».

...Коли евакуювали хлопців і сім'ю з Південноукраїнська, залишилися друзі. Вони створили великий фонд, мають потужну вайбер-групу, самі їздять на передову – Сумський, Донецький, Херсонський напрямки. Купують ліки, обмінюються з іншими волонтерами.

...Нашу волонтерську спільноту я називаю просто «наші дівчата». На запит одразу реагують. Потрібні памперси, халати, рукавички, аптечки, ноші – шукаємо.

Наприклад, **Сергій Ожегов** із Білгорода-Дністровського. Натрапила на його відео, хлопці сказали: «Нам такі ноші потрібні». Вони важкі, металеві, можна перевозити поранених навіть під обстрілами. Я зв'язалася з ним – і він одразу двоє нош передав нашим.

І ти розумієш: хороших людей значно більше. У мене велика кількість друзів, які підтримують та допомагають. Без них я б ніколи не впоралася.

– Ви співпрацюєте з гуманітарними організаціями?

– Співпрацюю – це перебільшення. Підтримуємо зв'язок. Коли в родині військового з Запоріжжя будинок

зруйнувала авіабомба, я телефонувала всюди – і в Карітас України, і в Товариство Червоного Хреста України. І допомога знайшлася: ліки, одяг, житло. Якщо людина просить – шанс є.

– Ви допомагаєте й госпіталям?

– Так, допомагали у зборах на шпиталі Херсонщини, Харкова, Дніпра, Змійова (в цьому також допомогли друзі та церква). Якось дівчина з Південноукраїнська написала, що потрібна допомога Херсонському шпиталю. Зібрали халати, бахіли, маски, шприци та завантажили два великі ящики по 30 кг. І

– Що найважче у Вашій роботі?

– Чекати звістки. Коли боєць не виходить на зв'язок – і три дні здаються вічністю. А потім дізнаєшся, що вони під обстрілами вивели пораненого побратима. На жаль, не всі історії закінчуються добре. У кожній родині – свій біль. Важко підтримувати зв'язок з родинами, з дітьми яких ти спілкувалася та допомагала. Я розумію їхній біль, але іноді не можу знайти слова...

– Що Вас підтримує?

– Напевно, бажання жити в мирній Україні. Усвідомлення, що кожен із нас щось втратив. І що ми не маємо права втратити ще й людяність.

Я – педагог. І для мене вони всі – наші діти. І поки вони там, ми тут маємо робити все, що можемо.

...Бабуся говорила: «Головне, щоб не було війни». Для мене це зараз реальність. Я пишаюся людьми, які стоять пліч-о-пліч, – військові, медики, електрики, вчителі, діти, батьки... Всі.

Руснявям вдалося поставити нас на коліна лише перед нашими Героями, яким ми дякуємо щодня, щохвилини за кожен мить життя. Їм там значно важче. І справа звичайних людей – об'єднуватися та допомагати.

– Є люди, які допомагають щодня, а є ті, хто живе так, ніби війни немає...

– Але я обрала не розчаруватися. Я прошу, стукаю, шукаю підтримку – не для себе, для хлопців. Або ти воюєш, або допомагаєш, або мовчки нічого не робиш. Проте відповідальність усе одно – твоя.

Ірина КОРОЛЬКОВА,
член НСЖУ,
м. Ізмаїл Одеської обл.

Фото з ФБ-стрічки
Наталії Пастушенко-Шаруби

Музей математики відзначив першу річницю

17 березня Музей математики «Кубоїд» відзначив першу річницю. Тут зібралися міжнародні партнери, освітяни, друзі «Кубоїда» та почесні гості, щоб підбити підсумки першого року роботи та підтримати старт масштабного освітнього проєкту для дітей із прифронтових громад.

«Кубоїд» – перший в Україні інтерактивний музей, де складні математичні явища можна досліджувати через експерименти, гру та взаємодію з експонатами. У просторі є інтерактивні експонати, освітні лабораторії та зали для програм і зустрічей. Тут юні відвідувачі можуть досліджувати, як математичні закони працюють у природі, технологіях і повсякденному житті.

«Математика – це фундаментальний інструмент мислення, і завдяки такому простору, як «Кубоїд», діти можуть його формувати через гру та дослідження – свою провідну діяльність. Важливо й те, що відвідування музею формує в учнів зв'язок із навчанням як із тим, що може захоплювати, вражати і приносити задоволення. Вдячний команді «Кубоїда» за те, що цей досвід зможуть отримати діти з прифронтових та прикордонних громад», — зазначив міністр освіти і науки України Оксен Лісовий, маючи на увазі мандрівний проєкт Музею математики.

За перший рік роботи «Кубоїд» відвідали понад 42 600 гостей, серед яких понад 3000 вчителів і 530 шкільних груп. Водночас музей став не лише місцем знайомства з математикою через інтерактивний досвід, а й важливим професійним простором для педагогів. Тут регулярно відбуваються тренінги, заняття та програми підвищення кваліфікації, що відкривають нові можливості для доступного й сучасного викладання математики. За цей рік «Кубоїд» сформувався як простір, у якому математика стає ближчою, зрозумілішою й захопливо-цікавою.

У відеозверненні президент Малої академії наук Станіслав Довгий наголосив:

«Рік тому, у розпал війни, ми відкрили Музей математики «Кубоїд», адже розуміли: освіту не поставиш на паузу. Діти мають досліджувати, ставити запитання і пізнавати світ вже зараз. І для нас надзвичайно цінно, що весь цей час поруч із нами були наші партнери – люди і

різних регіонах України, передусім у прифронтових і прикордонних громадах, де війна відчутно обмежила освітні можливості.

Мандрівний музей уже вирушив за своїм маршрутом і найближчим часом знайомитиме школярів із математикою через інтерактивні формати й експерименти, перетворюючи навчання на живий дослідницький досвід.

Проект реалізували Національний центр «Мала академія наук України» й Міністерство освіти і науки України за підтримки Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні та міжнародної організації Theirworld.

Виконувач обов'язків директора НЦ «МАНУ» Олена Квачевська наголосила: «За кожним проєктом стоять люди, і саме їхня відданість справі перетворює ідеї на реальність. Я щиро вдячна нашим партнерам за довіру та підтримку, а команді НЦ «МАНУ» – за щоденну працю, віру в ідею та професіоналізм. Завдяки їм «Кубоїд» сьогодні вирушає в подорож Україною, щоб дарувати дітям новий досвід і відкривати перед ними захопливий світ математики в різних кутках нашої країни».

До святкування у форматі відеопривітань долучилися й міжнародні партнери музею з Бельгії, Португалії, Фінляндії, Польщі та інших країн. Ці звернення стали суттєвою підтримкою для команди НЦ «МАНУ» і засвідчили готовність наших партнерів працювати пліч-о-пліч з нами задля розвитку української освіти. Зокрема, президентка Європейської мережі центрів і музеїв науки Ecsite Марія Жоау Фонсека висловила захоплення стійкістю команди та новим проєктом для подолання освітніх втрат.

Особливу атмосферу події створив мистецький перформанс від Stage Show.

Іванна ГУМЕНЮК,
фахівчиня з комунікацій
НЦ «МАНУ»

команди, які формують сучасну наукову культуру у світі: Європейська мережа наукових центрів Ecsite, Асоціація науково-технологічних центрів (ASTC), колеги з провідних наукових музеїв і дослідницьких інституцій».

Головною подією дня став запуск Мандрівного музею математики – освітнього проєкту, з яким «Кубоїд» вийшов за межі власного простору. Мобільна версія музею покликана зробити інтерактивну науку доступною для дітей у

Луцький центр професійно-технічної освіти: організація освітнього процесу в інклюзивних групах

Інклюзивна освіта наразі є одним із пріоритетних напрямів розвитку освітньої системи України, зокрема у сфері професійної освіти. Інклюзивне навчання у професійній освіті має певні виклики.

Організація інклюзивного навчання в Луцькому центрі професійно-технічної освіти здійснюється відповідно до законодавства України, нормативних документів МОН України, а також на підставі заяв батьків (законних представників) та висновків інклюзивно-ресурсних центрів. Рішення про організацію інклюзивного навчання ухвалюється педагогічною радою закладу. Необхідно правильно визначитися з професією для навчання в закладах професійної освіти. Професії кравецького профілю передбачають роботу зі швейним обладнанням, дотримання правил охорони праці, виконання точних технологічних операцій, що потребує зосередженості, координації рухів і відповідного рівня самостійності.

З 2024 року відповідно до вимог у Луцькому центрі професійно-технічної освіти створено три інклюзивні групи, в яких навчається чотири особи з особливими освітніми потребами за професіями швейного профілю.

Професійна підготовка за цим напрямом передбачає поєднання теоретичного навчання та значного обсягу виробничого навчання і практики: виконання креслень, конструювання одягу, роботу зі швейним обладнанням, виготовлення виробів різного асортименту. Саме практичний складник зумовлює особливу відповідальність педагогічного колективу щодо створення безпечного, доступного та підтримувального освітнього середовища.

З метою забезпечення індивідуального підходу, педагогічні працівники розробляють

адаптовані та модифіковані навчальні програми. *Адаптовані* програми передбачають збереження змісту навчального матеріалу із корекцією форм і методів його подання: спрощення інструкцій, поетапне виконання завдань, використання візуальних опор, зміну темпу засвоєння матеріалу. *Модифіковані* програми застосовуються у ви-

падках, коли необхідно змінити обсяг або рівень складності навчального матеріалу та очікуваних результатів, зберігаючи при цьому професійну спрямованість підготовки. Такий підхід дозволяє максимально врахувати індивідуальні можливості здобувачів освіти з ООП та водночас забезпечити формування базових професійних компетентностей.

Навчальні матеріали для здобувачів освіти з ООП є достатньо спрощеними: чіткі інструкції та алгоритми для їх виконання (з використанням різних шрифтів, кольорів, позначок тощо), без другорядних компонентів.

Для кожної особи з особливими освітніми потребами розроблено індивідуальну програму розвитку (*ІПР*), де визначено особливості навчання, необхідність адаптації, корекційно-розвиткові заходи та очікувані результати. Розроблення та реалізацію ІПР забезпечує команда психолого-педагогічного супроводу, до складу якої входять адміністрація закладу,

викладачі, майстри виробничого навчання, асистенти майстрів та практичний психолог.

Асистенти майстрів виробничого навчання працюють за затвердженим графіком, здійснюють індивідуальну підтримку здобувачів освіти під час виконання лабораторно-практичних робіт, допомагають у засвоєнні виробничих операцій, беруть

участь у моніторингу динаміки розвитку.

Практичний психолог проводить індивідуальні корекційно-розвиткові заняття згідно з рекомендаціями ІРЦ (2 год на тиждень), сприяє формуванню позитивного мікроклімату в колективах, надає методичні рекомендації педагогам щодо особливостей індивідуальної роботи зі здобувачами освіти.

Оцінювання навчальних досягнень осіб з ООП здійснюється з урахуванням вимог адаптованих або модифікованих програм, індивідуальних можливостей та динаміки розвитку. Особлива увага – формуальному оцінюванню, поетапному контролю практичних умінь і навичок, розвитку професійної самостійності. Підсумкова атестація – з урахуванням індивідуальних освітніх траєкторій.

Організація виробничої практики на підприємствах потребує детального планування, співпраці з роботодавцями, роз'яснювальної роботи та, інколи, створення спеціальних умов для безпечного і

результативного проходження практики.

Питання присвоєння робітничої кваліфікації потребує пошуку нормативно врегульованих механізмів підтвердження часткової кваліфікації або визначення індивідуальної освітньої траєкторії, оскільки здобувач освіти з ООП може не опанувати в повному обсязі перелік навчально-виробничих робіт, передбачених програмою на відповідний розряд.

Важливим залишається питання працевлаштування. Яким чином забезпечити успішну інтеграцію випускника з ООП на робочому місці без супроводу асистента. Це питання потребує системної співпраці з роботодавцями, службами зайнятості та соціальними службами.

Актуальним є питання матеріально-технічного забезпечення та створення безбар'єрного середовища.

Попри зазначені труднощі, досвід Луцького центру професійно-технічної освіти засвідчує, що системний підхід, злагоджена робота педагогічного колективу та функціонування команди супроводу створюють умови для успішного професійного становлення здобувачів освіти з особливими освітніми потребами, отримання професії, соціалізації та працевлаштування.

Заклад лише почав діяльність в цьому напрямі. Далеко не на всі запитання є готові відповіді. Але головне – ми зробили перший крок. І саме спільна робота адміністрації, педагогів, асистентів, психолога, батьків, ІРЦ та роботодавців дає можливість поступово будувати дієву систему інклюзивної професійної освіти.

Олена ШЕНДЮХ,
заступник директора
Луцького центру
професійно-технічної
освіти

Мексика – Україні: «Ми – з вами!»

З лютого 2022 року, початку війни, що розв'язала Російська Федерація проти України, міжнародна підтримка спротиву України рашистській навалі була і залишається безпрецедентною: мільйони людей в усьому світі відгукнулись на заклики про допомогу українцям, надсилаючи гуманітарну допомогу, займаючись волонтерством, допомагаючи на фронті і в тилу, надаючи притулок біженцям в багатьох країнах світу. Представники української діаспори в Мексиці також активно беруть участь у заходах з допомоги своїм співвітчизникам у цей скрутний час, залучаючи до цього процесу як пересічних мексиканських громадян, так і політиків, депутатів, місцеві органи управління тощо.

Так, активно діє створена ще у 2012 р. двостороння міжпарламентська група Мексика – Україна (зазначимо, що однією з Депутатських груп Верховної Ради України з міжпарламентських зв'язків з іноземними державами (VI скликання) є Депутатська група Верховної Ради України з міжпарламентських зв'язків із Мексиканськими Сполученими Штатами, що співпрацює з депутатською групою дружби Конгресу Мексики «Мексика – Україна». Результатом такої співдії став виступ 20 квітня 2023 року у режимі відеоконференції Президента України Володимира Зеленського перед депутатами Конгресу Мексиканських Сполучених Штатів та дипломатичними представниками.

Одним з останніх (листопад 2025 р.) важливих заходів з підтримки України за участі депутатської групи дружби Конгресу Мексики «Мексика-Україна», місцевих адміністрацій та Посольства України в Мексиці було культурно-просвітницьке благодійне турне багатьма

містами Мексики (Мехіко, Сан Луїс Потосі, Сакатекас та ін.) українського піаніста **Тараса Філенко** «Історія української класичної музики».

Що стосується громадських заходів з підтримки України, організовано численні збори гуманітарної допомоги, акції протесту, хода з прапорами центром столиці Мехіко та іншими великими містами.

Активну участь у таких заходах беруть також викладачі та студенти мексиканських ЗВН, які із зацікавленістю та задоволенням пізнають та розповсюджують українську культуру і традиції, вивчають українські пісні, танці, тощо.

Замітимо, що починаючи з лютого 2022 року, викладачі та студенти мексиканських ЗВН, професори та науковці (в основному, представники української діаспори в Мексиці) провели ряд культурно-освітніх та наукових заходів про агресію РФ проти України, зокрема конференцію «Витоки російсько-українського конфлікту. Вплив на міжнародне політико-економічне становище» (Автономний

університет Сан Луїс Потосі – Origen del conflicto Rusia-Ucrania. Implicaciones internacionales, 02 de marzo de 2022, Universidad Autónoma de San Luis Potosí); круглий стіл «Війна, що її розв'язала Російська Федерація проти України. Історичні аспекти» (Автономний університет Баха Каліфорнія – La guerra que inició Rusia contra Ucrania. Aspectos históricos. Mesa Redonda Implicaciones del conflicto en Ucrania, 03 de marzo 2022, Universidad Autónoma de Baja California); конференція «Російсько-український конфлікт. Історичні передумови» (Автономний університет Баха Каліфорнія – Conflicto Rusia-Ucrania. Aspectos históricos Conferencia Antecedentes de la relación ruso-ucraniana y el conflicto actual ponencia magistral, 02 de mayo 2022, Universidad Autónoma de Baja California); конференція «Війна, що її розв'язала Російська Федерація проти України. Історія протистояння» (Автономний університет Сан Луїс Потосі – La guerra que inició Rusia contra Ucrania. Historia del conflicto, 05 de mayo de 2022, Universidad Autónoma de San Luis Potosí); конференція «Насильство проти дітей та підлітків: Адженда ЮНЕСКО 2030 та реальність війни, що її розв'язала Російська Федерація проти України» (Перуанський інститут юридичних наук – Violencia en Niños, Niñas y Adolescentes, Agenda 2030 y la realidad de la guerra que inició la Federación Rusa contra Ucrania, 21 octubre de 2022, Instituto Peruano de Ciencias Jurídicas y Sociales Veritas Jure Vox Dei. II Congreso Internacional Situación Global contra la Violencia en Niños, Niñas y Adolescentes, Agenda 2030) та ін.

Важливо зазначити, що взагалі реакція наукових кіл Мексики й Латинської Америки стосовно війни РФ проти України була дуже негативною та засуджувальною, проте маємо констатувати, що через певний вплив російської пропаганди й так званого «руського миру» в латиноамериканському регіоні деякі науковці мають дуже неоднозначні погляди на цю трагедію українського народу.

Так, під час наших виступів на конференціях у різних університетах Мексики та інших країн Латинської Америки з тем війни, що розв'язала Російська Федерація проти України, ми часто стикалися з дуже агресивними реакціями деяких представників так званих «інтелектуальних еліт» цих навчально-дослідних закладів. Маємо констатувати, що проросійський нарратив дуже вкорінений у свідомість латиноамериканського населення. Проте, ми не здаємося, продовжуємо «просвіщати» (як малоосвічене, так і високоосвічене) доросле населення стосовно руйнівності наслідків рашистської пропаганди, а також поширюємо знання про Україну, її історію, культуру, науку й далі проводимо заходи з освіти в Мексиці й Латинській Америці щодо війни РФ проти України.

Так, у 2023 (з 23 листопада до 15 грудня) було проведено II Тиждень української культури в Сакатекасі (II Semana Cultural de Ucrania en Zacatecas), організований науковцями, викладачами та студентами

Автономного університету Сакатекаса за підтримки муніципалітету, міністерства культури штату та адміністрації університету. Цей захід був присвячений 90-й річниці пам'яті голодомору 1933-2023 (26 листопада) та 10-й річниці Революції гідності 2013-2023 (21 листопада).

Впродовж тижня тривала Виставка дитячих малюнків «Діти Мексики і України проти насилля», де було представлено малюнки українських діточок, які пережили страшні події війни, а також роботи мексиканських дітей та підлітків, які були свідками жорстокості дорослих під час подій, пов'язаних з нарковійною, що триває вже більше ніж сорок років в Мексиці.

У заході взяли також участь студенти Автономного університету Сакатекаса, які представили гімн України та декілька

українських народних пісень і танців під супровід студентського симфонічного оркестру.

Науковці та викладачі університету провели конференції з тем історії, політико-економічного становища, освіти, культури України; а представники української діаспори організували виставки українських сувенірів, вишиванок, гуртки з вироблення ляльок-мотанок тощо. Було також проведено цикл українського кіно.

Отже, робота триває, і без сумніву, усі українці, які проживають у Мексиці (тимчасово чи постійно), як і усі наші співвітчизники в інших країнах, й ті, що залишилися в Україні, працюють, наближаючи перемогу. Слава Україні!

Олена ЖИЖКО,

*доктор педагогічних наук,
професор відділу гуманітарних наук
Автономного університету
Сакатекаса, Мексика*

Галі-Олександра БЕЛЬТРАН,
*кандидат педагогічних наук,
старший викладач відділу геофізики
Технологічного університету
Дуранго, Мексика*

Мартин БЕЛЬТРАН-САУСЕДО,
*кандидат юридичних наук,
викладач Автономного університету
Сан Луїс Потосі, Мексика*

Сергій ГАЛЬЧЕНКО,
заступник директора
Інституту літератури
ім. Т.Г. Шевченка НАН України

Генеральний директор одразу заявив, що провідним гаслом Українського дому є слова Михайла Грушевського: «Ми повинні пам'ятати, що представляємо великий народ і зобов'язані представляти його з достоїнством». Володимир Мельниченко так добре знав, що найперше й найнеобхідніше заявити в ім'я України від її Культурного центру в Москві!

А в передмові Миколи Жулинського до розділу згаданої книги про Михайла Грушевського зазначалося: «І ще багато нового відкриє цей невтомний, емоційний, чутливий до всього рідного, українського в Москві історик, який так всебічно дослідив українську долю Старого Арбату, як особливого знаку національної історії і культури».

Та Мельниченко перевершив навіть найсміливіші сподівання Миколи Жулинського. Той сам зізнався 2017 року, коли Володимир Юхимович вже був у Києві: «Я відразу відчув огром розпачатої вченим роботи... Але хто міг подумати, що це буде два десятки капітальних українознавчих монографій, виданих українською мовою в Москві, в тому числі відзначених Національною премією України імені Тараса Шевченка!».

Особливо почесну державну нагороду, найвищу в Україні творчу відзнаку за видатні твори, – Шевченківську премію – Володимир Мельниченко

Той, хто працює «на славу нашої преславної України» До 80-річчя Володимира Мельниченка

Рівно двадцять років тому написав я передмову до розділу, присвяченого Шевченкові, у фундаментальній 650-сторінковій монографії *Володимира Мельниченка* – генерального директора Культурного центру України в Москві (2001–2015) «Тарас Шевченко і Михайло Грушевський на Старому Арбаті» (2006). Насамперед я був приголомшений тим, як автор уже продумано виданих до того книг «Україна на Арбаті, 9» (2003) та «Прапор України на Арбаті» (2004), впевнено, правильно, вчасно й передбачливо поставив на духовній сторожі Українського дому в Москві двох українських геніїв!

отримав у березні 2009-го за книги «Тарас Шевченко: "Моє перебування в Москві"» (2007) і «"На славу нашої преславної України": Тарас Шевченко і Осип Бодяньський» (2008).

Унікально-дивовижне підтвердження важливості досліджень автора залишив українець із США Петро Фединський, який на початку цього століття працював шефом Бюро Голосу Америки в Москві й не раз зустрічався з Володимиром Мельниченко. Уже повернувшись до США, він написав йому 2013 року: «Хочу все-таки віддати Вам належне за блискучу біографію «Тарас Шевченко: "Моє перебування в Москві"». Це була перша книжка, яку я там прочитав, і вона не тільки відкрила мені, уродженцеві США, живого Шевченка, а стала путівником по російській столиці». Невдовзі Петро Фединський переклав Шевченків «Кобзар» англійською і зізнався Володимирові Юхимовичу, що «з Вашої біографії Шевченка все і розпочалося...».

Та найголовніше сталося вже після вручення премії. Видатне місце в українознавстві посіла фундаментальна трилогія Володимира Мельниченка з авторських енциклопедій-хроноскопів: «Шевченківська Москва» (2009); «Гоголівська Москва» (2011); «Москва Михайла Грушевського» (2014). Нічого подібного у світовій історіографії раніше не було.

Погляньмо на цю неперевершену трилогію очима видатних діячів.

Микола Жулинський: «Коли беру його авторську енциклопедію-хроноскоп «Шевченківська Москва», у мене від радості тремтять руки... завжди думаю про щасливий збіг обставин, за якими саме цей учений опинився тут і має можливість працювати в архівах, проводити колосальну дослідницьку роботу».

Дмитро Павличко: «Дуже дякую за «Москву Михайла Грушевського»... М. Грушевський – титан, на плечах якого стоїть і завжди стоятиме Україна. Сучасна московська влада за

поетових земляків і друзів – Осипа Бодяньського, Михайла Максимовича, Михайла Щепкіна. Завершальною книгою, що вийшла в російській столиці на початку 2015, стала 500-сторінкова «Москва у творчій долі Тараса Шевченка», яка розпочиналася висновком, вистражданим автором: «На початку третього Шевченкового століття мусимо визнати, що історія Тарасових зустрічей із Москвою – реальних і віртуальних – нас майже нічого не навчила. Бо ж інакше в українських відносинах із нею у післярадянський період було б набагато більше Шевченкової духовної сили та історичної прозорливості, здорового глузду й безкомпромісної віри, державницької мудрості й політичної рішучості».

Окремо нагадаю, що Володимир Мельниченко написав шість книг про геніального артиста й близького друга Богдана Ступку² і дві книги про свою дружину Любов Богдан³ – дивовижну красуню, талановиту актрису, заслужену артистку України, яка грала на франківській сцені та в кіно. Фундаментальну книгу «Богдан Ступка. Біографія» Богдан Сильвестрович устиг прочитати в рукописі й написав до неї пронизливе передслово: «Створити таку біографію – не поле перейти. В ній дивовижно переплетено талант історика і мистецтвознавця з емоціями нашої тридцятирічної дружби. Якщо читачі хочуть познайомитися з історією мого

таку енциклопедію-хроноскоп про найвидатнішого українського націоналіста мала б Вас замкнути на багато літ до криміналу... Дмитро Павличко. 13. VI. 2014».

Юрій Барабаш про «Гоголівську Москву»: «Видатне явище у сучасному гоголезнавстві... Досі такого матеріалу не було, немає і довго не буде, якщо сам автор не доповнить її деякий час по тому».

Автор явив блискучий приклад українознавчого дослідження біографій видатних

¹ Нагадаю, що Михайло Грушевський мешкав на Арбаті, 55 з вересня 1916 до березня 1917 в іпостасі політичного засланця імперії. Справа, заведена на нього у 1914 році, і здобута вченим в імперському архіві, мала таку назву: «О руководителе мазепинского движения профессоре Львовского университета Михаиле Сергеевиче Грушевском и др.» Докладно див. Мельниченко В. Михайло Грушевський: «Я оснувався в Москві, Арбат 55». М., 2005. – 448 с.

² Мельниченко В. Театральний тандем: Феномен Данченка – Ступки. Львів, 2000. – 192 с.; Його ж. Богдан Ступка: штрихи до портрета. К., 2001. – 217 с.; Його ж. Майстер. К., 2005. – 392 с.; Його ж (у співавторстві з А. Овсянниковою). Богдан Ступка. М., 2011. – 472 с. Його ж. Богдан Ступка. Біографія. М., 2012. – 832 с.; Його ж. Богдан Ступка: обличчям до історії. М., 2013. – 416 с.

³ Мельниченко В. Любов Богдан – актриса і режисер. М., 2002. – 224 с.; Його ж. Страсті за творчістю. М., 2005. – 352 с.

життя і моєї творчості – цій книзі вони можуть довіряти».

Шевченківська премія таки не вичерпала національні заслуги Володимира Мельниченка ще й тому, що наступного після її вручення року – у травні 2010-го – Культурний центр України в Москві був удостоєний статусу Національного.

Після цієї визначної події національний класик Дмитро Павличко записав у Книзі відгуків почесних гостей: «Я зворушений колосальною працею на благо України, яку виконує Дім Української культури в Москві під орудою великого українця Мельниченка Володимира Юхимовича! Поклон Дому і другові моєму!».

Володимир Мельниченко – з тих українських патріотів, для яких любов до Батьківщини, говорячи словами Івана Франка, «не сентименти, не національна гордість, а нелегка й важлива ноша, вложена долею на їхні плечі».

Я глибоко переконаний у тому, що всебічне дослідження діяльності Національного культурного центру України в Москві – ще попереду. Бо, говорячи словами Володимира Мельниченка, мерзенна російська війна проти України не перекреслила його роботу, а навпаки по-новому висвітлила й особливо наголосила історичну необхідність діяльності таких центрів, які є духовним уособленням незалежної України за кордоном, у всіх цивілізованих країнах світу.

Тож історична важливість розмаїтості і масштабної діяльності Національного культурного центру України повною мірою виявиться і стане вичерпно зрозумілою у майбутньому, а генеральний директор зробив усе можливе, щоб зберегти в унікальному ряді книг загальним обсягом понад 2 *тис.* сторінок живі документальні свідчення про неї! Історик від Бога, Володимир Мельниченко проникливо передчував історичні події й можливе зникнення документальних свідчень і завдяки йому грандіозну патріотичну роботу Культурного центру нікому, навіть тим, кому цього дуже

хочеться, не вдасться повернути в небуття чи навіть применшити.

Повернувшись улітку 2015-го в Україну, Володимир Мельниченко повною мірою підтвердив після-московське передбачення Івана Драча, який називав його «великим подвижником української справи».

За десять творчих років на Батьківщині вчений видав п'ять фундаментальних монографій, три біобібліографічні праці² та понад 250 статей. Влучно сказав про Володимира Мельниченка академік Петро Толочко: «Він один є цілий науково-дослідний інститут».

Отже, спочатку в улюбленому київському видавництві «Либідь» побачила світ масштабна монографія «Михайло Грушевський у Москві»³. На її презентації 5 лютого 2016 року були присутні три Президенти України – Леонід Кравчук, Леонід Кучма і Віктор Ющенко та знані українські вчені й культурні діячі.

Наступного року в тому ж видавництві «Либідь»⁴ опубліковано новаторську наукову монографію «Михайло Грушевський: «Шевченко – святий національний прапор»: 100 історій і розповідей про двох українських геніїв».

Загалом Володимир Мельниченко був удостоєний у 2018 році Міжнародної літературно-мистецької премії імені Григорія Сковороди – «За серію фундаментальних праць в галузі Шевченкознавства та Грушевськознавства».

Надалі впродовж кількох років вчений опублікував унікальне трикнижжя загальним обсягом 150 друкованих аркушів: «Мої духовні криниці» (2019); «Подробиці Шевченкового життя» (2021); «Осінені Шевченком» (2025).

Звісно, що духовними криницями Володимира Мельниченка є твори Тараса Шевченка та наукові праці Михайла Грушевського. За оцінкою відомого історіософа і політолога Василя Ткаченка, «книзи “Мої духовні криниці” судилося, поза всяким сумнівом, довге інтелектуальне життя... Поява в інтелектуальному полі України

книги Володимира Мельниченка неспростовно довела, що сфера дослідження Шевченкіани – невичерпна». Левову частку цього видання складають матеріали фундаментального дослідження «Нове прочитання Щоденника Тараса Шевченка». Микола Жулинський навіть справедливо зауважив, що «коментарі до Щоденника являють собою справжню монографію в монографії». Нагадаю, що вчений написав понад 2,5 *тис.* авторських коментарів до поетового Щоденника, тоді як до нього в академічному виданні їх було близько 930. Це – визначний вклад у шевченкознавство.

У рецензії «370 історій, сповнених відкриттів» Микола Жулинський особливо відзначив: «Шляхетною рисою дослідника Володимира Мельниченка є належна повага до своїх попередників у шевченкознавстві – у книзі названо десятки їхніх прізвищ, окремо відзначено заслуги відомих учених про це у розробленні кожної теми, висвітленої автором. І лише зі згадуванням про це Володимир Юхимович обнародує свої знахідки, додає нові штрихи й нюанси, відкриває цікаві подробиці Шевченкового життя».

Написав я велику передмову й до монографії «Осінені Шевченком: Статті першої половини 2020-х років», назвавши її повновагими словами Миколи Жулинського: «Володимир Мельниченко виконує титанічну працю на стратегічних магістралях сучасного шевченкознавства». Сам автор у лапідарному вступному слові вичерпно точно сказав про свою працю: «Ця книга – про великих українців, осіненіх Шевченковим Словом за його життя і в його Безсмерті».

У ній досліджено духовну присутність Шевченка в творчій долі більш як двадцятьох митців, у тому числі тих, з якими поет був особисто знайомий, і знакових для XIX століття. Неймовірно цікаві спомини, розповіді й роздуми автора про знайомих йому великих українців, а саме: Бориса Олійника, Івана Драча, Леся

Танюка, Дмитра Павличка, Богдана Козака, Юрія Барабаша, Петра Перебийноса, Павла Мовчана, Миколу Жулинського.

Окремий розділ «Розмови з Тарасом Шевченком», в якому вченому вдалося подумки зійтися з українським Кобзарем «на раду тиху, на розмову»: «Задумуючи цю вкрай важливу серію публікацій Володимир Мельниченко звертався за порадою до Миколи Жулинського та до мене, я попередньо читав його тексти і можу засвідчити, що жанр “Розмови з Тарасом Шевченком” є не лише новим у шевченкознавстві, а й непростим і відповідальним, але саме Володимир Мельниченко під силу продовжити цю роботу...».

Академік Національної академії педагогічних наук України – Шевченківський лауреат, належить, як відзначено фахівцями, до тих небагатьох учених, які не лише внесли потужний шевченкознавчий і грушевськознавчий струмінь у філософію освіти, а й створюють справді нову, фундаментальну наукову базу для викладання гуманітарних дисциплін у всіх закладах освіти, формування у молоді патріотичної свідомості й гордості за вітчизняну історію та навіть нової генної матриці історичної пам'яті.

Не промину відзначити, що з часу заснування знакової, неповторної Всеукраїнської газети «Освіта і суспільство» вчений і публіцист незмінно залишається «Автором року» вже впродовж семи літ. Його статті постійно друкуються у Всеукраїнському культурологічному тижневику «Слово Просвіти», «Українській літературній газеті», журналі «Світогляд» Національної академії наук України.

Творчість Володимира Мельниченка є живим, повсякчасним і видатним прикладом українського спротиву російському агресору, який невтомно чиняє на гуманітарному фронті знані вчені України.

На фото:
Володимир Мельниченко
і Сергій Гальченко, 2006 р.

¹ Мельниченко В. Україна на Арбаті, 9. М., 2003. 255 с.; Мельниченко В. Прапор України на Арбаті. М., 2004. 448 с.; Слово про Культурний центр. М., 2005. 201 с.; Культурний центр України в Москві. М., 2008. 384 с.; Овсянникова А., Безкровний Ю., Національний культурний центр України в Москві та духовна еліта України. М., 2011. 240 с.; Мельниченко В., Овсянникова-Мелентьєва А., Марченко О., Безкровний Ю. Національний культурний центр України – Шевченків дім у Москві. М., 2014. 584 с.

² Володимир Мельниченко: Біобібліографія. К., 2018. – 184 с.; Володимир Мельниченко. Сім років після семи десятиліть: Біобібліографія. К., 2022. – 328 с.; Володимир Мельниченко. Біобібліографія золотого віку – від 60 до 80 років. К., 2026. – 496 с.

³ Ця книга про московські дні й трудно політичного заслання завершила видану в Києві фундаментальну трилогію: «Тарас Шевченко в Москві» (2009); «Микола Гоголь у Москві» (2013); «Михайло Грушевський у Москві» (2016)

⁴ Володимир Мельниченко був серед найшанованіших авторів нині знищеного видавництва «Либідь» поруч з Іваном Дзюбою, Миколою Жулинським, Ліною Костенко...

Віктор АНДРУЩЕНКО,
ректор Українського
державного університету
імені Михайла Драгоманова,
доктор філософських наук,
професор,
академік НАПН України,
член-кореспондент НАН України

Нова епоха?

XXI століття розпочалося як епоха цифрових технологій, що радикально змінюють спосіб життя людини і суспільства, усі сфери життєдіяльності – виробництво і мислення, діяльність і спілкування, сферу науки і культури, світогляд людей, їх підготовку до життя та праці засобами освіти і виховання. Їх бурхливий розвиток сягнув межі, яка дозволяє стверджувати, що тепер жодна сфера, жоден вид чи напрям людської життєдіяльності не може функціонувати, а тим більше розвиватися, без застосування цифрових технологій.

Особливий виклик делегує сучасній людині також так званий «штучний інтелект».

Нинішня «розумна освіта» розпочинається з послідовного, системного, поступового оволодіння електронними засобами навчання, завдяки яким дитина освоює інформаційне поле від нульової позначки до вершин новітнього (електронного) пізнавального процесу.

Особливим нападкам прибічників «радикального оновлення» освіти піддається нині книга. «Видалення книги з освіти» дехто з них розглядає

«Найглибші річки течуть з найменшим шумом» або Книга у структурі інформаційного простору «розумної освіти»

Захоплюючись перспективами електронного навчання, дехто пропонує викинути з освітнього процесу так званий «застарілий матеріал», ліквідувати «старі засоби навчання», знищити все, що нібито вже не відповідає викликам сьогодення й не забезпечує належної підготовки людини до реалій, що наближаються. На мою думку, подібні погляди є дещо поспішними.

як основний принцип і вимогу оновлення. З реальним оновленням освітнього процесу подібна позиція немає нічого спільного. «Нищити – не будувати», – говорить народна мудрість. Нищити легко, створювати важко. Проте атаки на традиційні засоби, методи й технології навчання не лише тривають, а, здається, й загострюються.

Недавно в Інтернеті я зустрів коротку замітку одного із сучасних молодих посадовців, який радить студентам не читати «товсті книги». За його переконанням, вони «нічого не дають», «не забезпечують», «не формують», а тільки забирають час і відволікають від нагальних проблем сьогодення. Натомість він пропонує формувати свій фах за повсякденними дискусіями з колегами та друзями, за практично-побутовим досвідом, в кращому разі – за ознайомленням зі змістом коротких статей та інформаційних повідомлень Вікіпедії.

Таку цинічну відвертість, спрямовану на руйнування однієї з фундаментальних опор духовності цивілізації, я зустрічаю вперше. Може, це провокація, помилка чи невдалий жарт? Невже подібне може продукувати людина, яка досягла певного статусу в суспільстві? Невже не знайшлося в неї мудрого порадики, який би застеріг, убезпечив чи принаймні стримав від публічної демонстрації власного невігластва? Далі – більше: чим керувався автор, який простим

«розчерком пера» спробував перекреслити функцію та значення історично сформованої і вивірної платформи людського способу життя – її величності Книги? А може, це – сатира, співзвучна «Похвалі Глупоті» славетного гуманіста епохи Відродження, філософа й письменника Еразма Роттердамського? Навряд чи. Сатира потребує глибокого й розгалуженого розуму. Судячи з аргументів вищезгаданого автора, саме розуму йому й не вистачає.

Оприявлення цивілізації

Як засвідчують найбільш високі уми людства, книга – є найвидатнішим завоюванням людської цивілізації. Це найбільш потужне джерело знань і культури, загальнолюдського досвіду й апробованої практикою високої духовності. Книга – зосередження мудрості людства. Вона повчає і застерігає, долучає до історії й узагальненого практичного досвіду, водночас розгортає горизонти майбутнього, прогнозує напрями розвитку, аналізує варіанти, за якими рухатися далі. Її обожнюють і бояться. Книги зберігають у публічних і особистих бібліотеках, їх передають від батька до сина як найбільш поціновану спадщину.

Досить згадати найбільш популярну книгу християнського світу Біблію. Вона як найбільший скарб зберігається в кожній християнській

родині. Поряд з нею українці зберігали «Кобзар» великого Шевченка. Ці книги читають і перечитують практично щоденно. Письменники та поети, науковці й просвітники в усі часи й в усіх народів були пошанованими як найбільш високі авторитети, беззаперечні товмачі історії і сьогодення, провісники нової епохи.

Освіта і просвітництво, книга і вчитель якось непомітно відійшли від активного громадянського життя, їх місце зайняла політика, точніше політиканство – цілеспрямоване одурманення людей, маніпуляція їх емоційно-вольовим станом, підпорядкування волі, збудження руйнівної енергії людини. Навряд чи варто говорити про те, що найбільш вразливими, податливими до нього є малоосвічені верстви населення, ті, хто зневажав книгу, хто не сприймав настанов батьків і вчителя, не дослуховувався до голосу розуму, не вмів мислити самостійно.

Справедливості ради

Зазначу, що історія бачила різне ставлення до книги: її не тільки шанували чи обожнювали, але й досить часто боялись, зневажали, заперечували, розвінчували, знищували. Найбільш відомими були непоодинокі практики знищення книг релігійними фанатиками, войовничими атеїстами та політичними радикалами, тоталітарними режимами та недержавними організаціями. Спалення книжок часто

відбувалося публічно з метою демонстрації негативно-го ставлення до інформації в спалюваній літературі. Як правило, подібний підхід практикували ті, хто, ігноруючи досвід цивілізації, рвався до одноосібної влади, прагнув до панування над людьми.

Однією з перших відомих в історії акцій бібліокластії (спалювання книг) стало знищення бібліотек у Фівах (1358 р. до н. е.). Далі горіли знаменита Александрійська бібліотека в Єгипті, імператорська бібліотека в Шангані, унікальна бібліотека язичницьких рукописів імператора Августа, університетські бібліотеки Риму, Праги, інших духовних закладів Європи. Книги спалювали інквізитори, хрестоносці, місіонери... З 1933 року беруть початок масові акції спалення книг в Німеччині. Знищували книги Еріха Кестнера, Генріха Манна, Карла Маркса, Курта Тухольського, Зигмунда Фрейда та багатьох інших всесвітньовідомих авторів...

Визнання книги як основного джерела знань є усталеною нормою цивілізаційного поступу людства. Без книги людство стає біднішим, а його основний механізм підготовки юних поколінь до самостійного життя – освіта – процесом якщо не неможливим, то щонайменше суттєво обмеженим, збідненим. І це зрозуміло. Книга є вивіреним і узагальненим досвідом людства. Вона формує його зміст, застерігає від фрагментарності, бездоказовості, випадковості знань, які часто-густо обирає особистість у процесі «некнижкової» освіти.

Переваги електроніки

Серед переваг, які засвідчують формування низки можливостей, що виникають у разі впровадження в систему освіти електронних засобів та

технологій, не можна не назвати можливості створення гнучкої системи навчання з використанням сучасних інструментів і педагогічних методик, які забезпечуватимуть можливість індивідуальних траєкторій навчання (програм, термінів, місця навчання та сертифікації результатів навчання); створення вільного та відкритого доступу навчальних (освітніх) ресурсів для учнів і студентів незалежно від місця та часу; відкритість і доступність навчання й обміну кращими практичними здобутками педагогів; можливість створення оптимальних систем моніторингу якості освіти, проведення експертної оцінки програм і схем навчання тощо; публічність процесу навчання, його відкритість і прозорість на всіх рівнях, що забезпечує ЄІОС (Єдина інформаційна освітня система), створює умови для формування ринку освітніх послуг країни, який базується на реальних потребах і запитах суспільства та стимулює його розвиток; підключення закладів освіти до єдиної цифрової мережі з подальшим виходом в Інтернет; формування єдиного інформаційного середовища безперервної освіти зі створенням баз даних за напрямками та спеціалізацією підготовки; реалізація концепції випереджальної освіти, орієнтованої на нові умови, що вже сформовані в провідних країнах світу, інформаційного суспільства; широке впровадження методів інноваційної та розвивальної освіти, орієнтованої на розкриття творчого потенціалу особистості; прийняття єдиної системи програмно і апаратно сумісних засобів обчислювальної техніки та техніки зв'язку, що використовується у безперервному освітньому процесі; організація інфраструктури інформатизації освіти як складника частини інформатизації

суспільства в цілому, яка б виконувала роль структури, що забезпечить створення нових, тиражування та впровадження наявних інформаційних технологій у систему безперервної освіти; підвищення доступності якісної освіти для широких верств населення шляхом розвитку систем дистанційного навчання на основі сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій та ін.

Світовий досвід модернізації освіти засвідчує: електронну педагогіку треба нарощувати, продовжувати, поширювати. Однак робити це необхідно продумано, зважено, поступово, з обов'язковим збереженням всього того, що ефективно працювало, працює (й довго ще буде затребуваним) в освітній практиці не тільки минулих епох, а й нині. Як повчали і підказували древні мислителі, найглибші річки течуть з найменшим шумом.

Застереження

Проте не можна списувати з рахунку й те, що ШІ-подача інформації несе із собою низку суперечностей. Матеріал подається у скороченому форматі, практично виключає аргументацію та дискурс, часто важко піддається верифікації. А це означає, що використання «інтернет-знання» (освіти) аж ніяк не перекреслює необхідності навчання «книжкового», традиційного. Мабуть, означені підходи (технології, методи, методології) треба поєднувати, застосовувати у взаємодії, яка долає протилежності й суперечності, притаманні їм у тій чи іншій ситуації. «Товсті книжки» треба писати й видавати, бібліотечні фонди – поповнювати, паралельно розбудовуючи їх електронну інфраструктуру, зміцнюючи інформаційні обміни з іншими бібліотеками світу.

Ще більш проблемним є вхідження в науку та освіту так званого «штучного інтелекту».

Його можливості лякають нинішніх інтелектуалів своєю невизначеністю й непрогнозованими перспективами. Проте штучний інтелект вже переступив поріг звичної для нинішнього покоління духовності, науки, освіти та культури.

Як галузь інформатики, яка займається розробленням електронної техніки, машин та додатків до комп'ютерів, здатних виконувати інтелектуальні завдання, які досі вважались прерогативою людського розуму, системи штучного інтелекту все більш активно захоплюють їх і, попри усталені закономірності розвитку науки і практики, рухаються вперед семимильними кроками, змітаючи на своєму шляху все, що йому суперечить. Штучний інтелект охоплює широкий спектр методів, включаючи машинне навчання, оброблення природної мови, робототехніку, експертні системи тощо. Основною метою його створення є конструювання машин (техніки), здатних міркувати, розуміти та навчати, як люди, і використовувати ці можливості для покращення життя людства та вирішення складних технічних, соціальних та моральних проблем. На тепер більшість алгоритмів штучного інтелекту є наперед невідомими й невизначеними. Його наука тільки-но створюється. Точного визначення цієї науки немає, оскільки у філософії не розв'язано питання про природу і статус людського інтелекту. Немає і точного критерію досягнення комп'ютером «розумності».

Наші джерела

Старшим поколінням важко уявити освіту без скрупульозного і вдумливого читання, скажімо, філософських праць Платона та Аристотеля, Іммануїла Канта та Георга Вільгельма Фрідріха Гегеля,

Закінчення на с. 16

Продовження. Початок на с. 14

фундаментальних праць таких видатних фізиків, як Нільс Бор, Ернест Резерфорд, Вернер Гейзенберг, відомих фундаторів математичного мислення – Евкліда, Архімеда, Рене Декарта, П'єра Ферма, Готфріда Вільгельма Лейбніца, Миколи Лобачевського... Навряд чи отримає належну освіту людина, яка знехтувала шедеврами світової літератури, що вийшли з-під пера таких велетнів духу, як Оноре де Бальзак, Йоганн Вольфганг фон Гете, Герман Гессе, Мігель де Сервантес, Михайло Драгоманов, Тарас Шевченко, Іван Франко, Михайло Грушевський, Ліна Костенко. Покажемо їй те, що програмами практично всіх університетів світу передбачено вивчення латини, давньогрецької, двох-трьох світових мов, й звичайно ж, таких фундаментальних праць, як Біблія, «Іліада» та «Одіссея» знаменитого Гомера, історичних творів Тацита, Полібія, Фукидіда, Цицерона... Означені праці є своєрідною енциклопедією підвалин світової культури. Без їх освоєння про якісну освіту не може йтися.

...На одній з моїх перманентних лекцій з філософії для аспірантів першого року навчання я зустрівся із ситуацією, яка змусила замислитись не тільки про якість освіти, але й про статус молоді в системі майбутньої цивілізації загалом. Молоді, красиві, щасливі, перспективні, колишні студенти-відмінники мали своєрідні прогалини в знаннях, якими моє покоління володіло майже бездоганно. «А хто з вас, – запитав я присутніх, – читав Гомера?». Аудиторію покрила важка пауза... Присутні, а їх було близько сотні, потупивши погляд, мовчали. Як виявилось, не читали! Ніхто. Не було в програмі. «А навіщо

він нам? – запитав симпатичний «ботанік», – все це далеко минуло й до сучасності має не більш, ніж дотичне значення». Воно нібито й так... Але ж, погодьтесь, антична література, культура, філософія, мистецтво, зокрема спадщина великого Гомера (разом з надбанням визнаних фундаторів загальнолюдської мудрості – Фалеса, Піттака, Періандра, Біанта, Солона, Клеобула і Хілона) є визнаною колискою європейської і світової культури. Там зароджувалися й отримали первинну інтерпретацію основні екзистенції, норми і напрями цивілізаційного розвитку людства. В ній (античній літературі), як у люстерку, можна побачити не тільки наше історичне минуле чи суперечливе сьогодення, але й віддалене майбутнє, передбачити Долю. На запитання, чому в програмах українських університетів немає Гомера, чому ми не вивчаємо Біблії, не слухаємо курсів з теології, міфології тощо, більш-менш аргументованої відповіді я не знаходжу. На жаль. Адже саме у цьому приховано розгадку таїнства людського життя й підготовки до нього засобами освіти. В «поверненні до першоджерел» я бачу істинний поклик реформування галузі, а не її імітацію.

Неуцтво, невігластво, особливо високих посадовців, які «прорвались до влади», надто дорого обходяться людству. Досить згадати керівну когорту нацистів (фашистів), які у переважній більшості мали уявно-віртуальну освіту. Те ж саме можна сказати й про більшовиків, які прийшли до влади, здебільшого отримавши церковну чи «тюремну» освіту. Мільйонні людські жертви, зруйновані міста і села, знищені матеріальні та духовні цінності, вульгаризація напрямів суспільного розвитку, масове спотворення

вигляду людської особистості, її культури та моралі – це далеко неповний перелік наслідків свавільної практики неуків та невігласів. І коли, здавалося б, подібне залишилось в історії, людство знову і знову «наступає на одні й ті ж граблі» – віддає владу політиканам, які отримали хіба що вулично-кримінальну освіту і не більше. Історія повторюється...

Сполучення як відповідь

Освіта (книжна та електронна) і наука, книга і просвітництво – безцінні надбання й умови існування людства, збереження людського обличчя цивілізації...

Зрозуміло, світ не стоїть на місці. Електронна цивілізація, що все більш потужно утверджується як новий спосіб життя, формує виклик (вимоги, параметри) до свого основного суб'єкта – людини, яка (і тільки яка) може забезпечити надійну і ефективну відповідь. Центром такої відповіді є освоєння цифрових технологій у поєднанні з освітніми засобами, які сформувала цивілізація, особливо з книгою.

Інтенсивне впровадження «цифрових технологій» з одночасним збереженням «книжкової освіти» є тією необхідною умовою, поза якою якісної освіти, спроможної забезпечити входження людини у самостійне життя, просто не існує. І ось чому: основу-основ історично здобутого досвіду людського способу життя забезпечує насамперед «книжна освіта»; швидко ж відповідь на нові та новітні життєві реалії віддзеркалює «освіта електронна». І тільки їх поєднання принаймні наступні півстоліття формує той надійний і перспективний фундамент, на якому зростається найвища цінність людської цивілізації – її величність Людина.

Рональд Інглегард став очільником *World Values Survey* – світової мережі соціологів, яка з 1981-го проводить репрезентативні опитування громадськості в державах на усіх континентах стосовно цінностей та орієнтирів чи фіксує її ставлення до тих чи інших явищ і феноменів. Якщо перша хвиля дослідження охоплювала лише європейські країни, то остання, восьма, що стартувала у 2024-го і має завершитися 2026-го, має сприяти дослідженню цінностей уже у 80-ти країнах. Таким чином, увага до цінностей – досить тривале у часі дослідницьке явище.

Згідно з теорією Р. Інглегарда, саме зміна поколінь є тим важливим чинником, який не можна поминути увагою, оскільки саме цей чинник так чи інакше зумовлює зміну цінностей у спільнотах.

Проблематиці міжпоколінневих зсувів у ставленні, сприйнятті, виробленні та сповідуванні цінностей була присвячена книга цього великого дослідника, що побачила світ у 1977 р. під назвою «Тиха революція». У ній Р. Інглегард зосередився на вивченні тих, хто був уособленням (представником) розвинених індустріальних спільнот. Заявивши, що у західних демократіях молоді люди із забезпечених родин мало переймалися матеріальними проблемами, пов'язаними, насамперед, із доходами чи безпекою, дослідник констатував, що у спектрі цінностей молоді 1970-х років домінують були цінності, пов'язані із громадянськими свободами, екологією, а не матеріальним споживанням. Тим самим поняттям *постматеріалізм* Р. Інглегард надав оригінального звучання: орієнтації та цінності суспільств, а не підстав для

Цінності гібридного світу в умовах когнітивних воєн

Кожен відтинок людської історії має свої унікальні характеристики й «ознаки часу». Серед низки особливостей нинішнього світу чи не найбільш очевидною є домінантна увага (експертів, аналітиків, науковців та ін.) до проблематики, пов'язаної з цінностями. Ідею цінностей світу актуалізував Рональд Інглегард – політолог і соціолог, що викладав у Мічиганському університеті, очолював Центр політичних досліджень при Інституті соціальних досліджень згаданого університету. Саме він запропонував зацікавленим новий кут зору на світ, обґрунтувавши новітні для свого часу теорії, що пояснювали трансформації.

Марія КАРМАЗІНА
доктор політичних наук,
професор,
працівник Збройних Сил
України

їх функціонування і розвитку (як це було у К. Маркса). Р. Інглегард вважав, що *постматеріалістичне* суспільство є більш високим ступенем розвитку матеріалістичного, яке він оцінив як неповноцінне.

Другий момент, який варто зауважити, говорячи про Р. Інглегарда, пов'язаний з процесами, що розгорталися після закінчення Другої світової війни і сприяли тому, що людські мотивації зазнавали значних змін. Своєрідними тригерами змін став, на його думку, не лише довгоочікуваний мир, але й подальший економічний розвиток, і нові якості державних інститутів, що, своєю чергою, зумовили кардинальні зміни у низці сфер життя людини: трансформувалося, зокрема не тільки ставлення до релігії (і, відповідно, послаблення її ролі в суспільствах), але й гендерних ролей в соціумах, сексуальних чи економічних норм суспільств, що були зорієнтовані на поглиблення і поширення демократії.

В цілому Р. Інглегард задав світу своєрідний тренд: дослідження постматеріальних цінностей. Але восьма хвиля обстеження суспільств 80 країн, що розпочалася після смерті Р. Інглегарта і триває нині,

характеризується новаціями: крім традиційного моніторингу культурних цінностей, ставлень та переконань щодо гендеру, сім'ї, релігії; ставлення до бідності та проживання досвіду бідності; освіти, охорони здоров'я та безпеки; соціальної толерантності та довіри; ставлення до інституцій; культурних відмінностей та подібностей між регіонами й суспільствами (що традиційно досліджувалися під час першої – сьомої хвилі), анкета WVS-8 містить нові напрями обстежень, серед яких – проблематика політичної довіри, авторитаризму та популізму, міграції, зміни клімату та планування сім'ї – за 250 змінними дослідницького інструменту.

По завершенні дослідження ми отримаємо багатоаспектний зріз цінностей, орієнтирів та інформацію про ті пріоритети, яким нині люди віддають перевагу (в тому числі – у низці європейських суспільств) в умовах не просто чергової зміни поколінь, але в умовах гібридизації багатьох сфер життя на планеті, до того ж – у ході багаторівневих когнітивних воєн і, відповідно, посилення протистоянь, що нині стрімко нарастають на планеті в ході боротьби за свідомість людини.

У ході цього протистояння беззастережно, безкомпромісно і цинічно використовуються

будь-які особливості стану психіки та інтелекту представників різних поколінь. Вороги чи опоненти, що нескінченно мімікують, як і союзники, які стають здирниками, чи партнери, що перетворюються на деспотів (як слушно зауважив, виступаючи на Всесвітньому економічному форумі в Давосі прем'єр-міністр Канади **Марк Карні**), експлуатують когнітивні порушення, упередження, викривлення чи спотворення сприйняття, притаманні тій чи тій людині (наприклад, під тиском ідеологій чи релігії, або у наслідок «когнітивної заборгованості» тощо) і які впливають на процес вироблення нею власних цінностей, обґрунтування ставлення до явищ, сприйняття чи категоричного несприйняття норм та ідеалів.

Наслідки когнітивних воєн особливо помітні нині, під час російської агресії проти України. Представники когнітивної науки фіксують, як особистості (з більшим чи меншим масштабом інтелекту, ерудиції, психологічної стійкості) насаджують помилкові когнітивні функції (когнітивне перевантаження, наслідком чого стає, наприклад, уповільнення процесів пізнання, втрата здатності набувати та зберігати нові знання). Можемо спостерігати, як ворог провокує дезадаптивне мислення;

як в особи формуються когнітивні дисонанси (у термінології **Леона Фестінгера**); як, зрештою, «когнітивні посередники» пропонують численні «когнітивні ласощі» замість правдивої інформації (часто – задля створення і просування «неспростовних» і «переконливих» не лише тверджень чи теорій, але й хибних орієнтирів і цінностей). Тож, люди, яких ми оцінювали ще до війни як «своїх», стають учасниками ворожих «когнітивних операцій», втілюють (як засвідчують підриви, вибухи по всій території нашої держави) «когнітивні стратегії» держави-агресорки Росії.

Утім, деструктивні когнітивні впливи, наслідком яких стають як хибні орієнтації одних, так і хибні управлінські рішення інших, проявляються не лише у нас, в Україні: впродовж десятиліть від когнітивного насилля, передовсім Росії, потерпає Європа, як й інші частини планети. Сподіваюся, організатори WVS-8 неупереджено проаналізують стан мізків опитуваних, і ми, вочевидь, матимемо змогу довідатися про особливості зміни пріоритетів у нинішніх поколінь, яким довелося жити під час чергової великої війни в Європі як наслідку агресії Росії. Довідаємося, чи відбувається

Закінчення. Початок на с. 14

під час воєн повернення назад – до цінностей матеріального світу?

Мені не вдалося встановити, а відтак не можу однозначно стверджувати, що до вибірки восьмої хвили обстеження потрапила Україна: організатори *WVS-8* зазначають, що на масштаби географічного охоплення регіонів світу впливає наявність / відсутність достатнього фінансування, але, зрозуміло, що їхні результати були б для нас цікавими, і не тільки тому, що нині України немає у багатьох інших проєктах (приміром, у проєкті *Infra4NextGen*, що координується Консорціумом європейської дослідницької інфраструктури, чи в інших європейських дослідженнях цінностей), але й через те, що результати допоможуть довідатися про ціннісні пріоритети не тільки європейців (що, безумовно, є для нас актуальним, хоча б з огляду на наше прагнення долучитися до ЄС), але й про нас самих у роки нашого кровопролиття, захисту Батьківщини і власного майбутнього. Аналіз українського суспільства за згаданими 250 змінними, з погляду фінансових та інших ресурсів – розкіш небачених масштабів. Час покаже, чи ми отримаємо цю розкіш і чи зможемо не лише порівнювати себе з населенням тих чи інших європейських країн, але й (певною мірою) зможемо прагматично скоригувати свої власні бажання, устремління, прагнення.

Аналіз нинішньої ситуації формує вимогу поглиблених рефлексій над процесами сьогодення, але вже нині підводить до усвідомлення того, що ціннісно-орієнтаційні складники свідомості населення

України формуються не тільки в мисленнєвих ландшафтах чи під впливом Української держави, чи тих з-поміж нас, хто прагне незалежної і суверенної України, але й під різноспрямованими когнітивними ворожими впливами (у тому числі в освіті, про що, з-поміж іншого, свідчить, приміром, функціонування підпільної школи УПЦ(МП) при монастирі «Голосіївська пустинь», про що на початку 2026 р. повідомляли медіі).

У гібридному світі не все те, що видає себе за святе і непорушне, є таким насправді. Не все за своєю суттю, своїм наповненням узгоджується із зовнішніми власними проявами. Це – по-перше. А по-друге, гібридні впливи можуть бути усвідомлюваними частиною соціумів і абсолютно не усвідомлюваними, а отже, і не відрефлексованими іншою частиною того чи того суспільства, оскільки ці рефлексії вимагають не просто знань (яких ви ніяк не почерпнете у Вікіпедії чи Grokipedi-ї, започаткованій відомим Ілоном Маском, чи, тим більше, у соціальних мережах, навіть якщо припустити, що ви є фаховим OSINT-аналітиком і не випускаєте свої гаджети з рук, що, за вашим переконанням, сприяє і зумовлює вашу всебічну і своєчасну інформованість за всіма напрямками), а знань найсучасніших, які забезпечені специфічними аналітичними здібностями і здатністю особистості до критичного мислення. Не релігійного чи міфологізованого, не магічного, як і не катастрофічного чи шизотипічного, а одного-єдиного – критичного мислення, яке тільки й спроможне зрозуміти суть надскладних процесів, що розгортаються в гібридизованому світі під впливом постглобалізації, потужних

процесів дедемократизації держав, які ще вчора однозначно сприймалися як оплот верховенства права, свободи, демократії та ін., але нині їхні *хижацькі еліти*, зорієнтовані, здається, лише на дві цінності матеріалістичного світу (який, як зазначалося вище, на думку Р. Інглегарта, уже в минулому) – владу і гроші, нехтують і правом, і цінностями демократії.

Сьогодні фактично спростовує Р. Інглегартів твердження про незворотне настання світу, в якому (для західних спільнот, найперше) найпривабливішими виявляються постматеріальні цінності, високоморальність та інші чесноти. У час розпалювання воєн хижацькими елітами, а нині, відповідно до «Індексу війни 2025», презентованого у лютому 2026 р. експертами Недержавного аналітичного центру «Українські студії стратегічних досліджень», виявлено 47 воєн, прикордонних конфліктів, воєнних переворотів проти 36 у 2024 р. (утім, у 2026 р., враховуючи події довкола Ірану та у регіоні Близького Сходу, аналітики, вочевидь, фіксуватимуть збільшення як кількості, так і масштабів конфліктів/воєн), смисложиттєві цінності виглядають по-різному. Своєрідна оптика війни своїм способом віддзеркалює цінності, норми, орієнтири різноликів еліт світу, які приймають політичні рішення (чи впливають на їх прийняття).

Щоб залишатися при владі, грошах, контролювати усі можливі на планеті чи в регіоні ресурси, одні з представників хижацьких еліт провокують травматичні насильницькі напади з минулого, приміром, за допомогою московських попів-КГБ-істів (чи в нинішніх умовах ФСБ-ешників), та ретельно продуманих і цинічно

насаджуваних (усім «кволомислячим») «скреп». Тож, якщо вас не утримує в духовному полоні релігія чи «скрепи русского міра», то тоді в хід іде війна, яку як інструмент впливу, залякування, знищення, підпорядкування виказують готовність використовувати не тільки «путіни», які в багатьох державах (державках не слабких, а могутніх), як виявилось, – свої. Ці «путіни», зверну увагу на особливість, ніяк не молодого чи середнього віку.

Завдяки якостям і, вочевидь, цінностям цих людей світ все більше охоплюється війною. Вочевидь, на порозі смерті вони хочуть як можна більше людей забрати з собою у потойбіччя. Разом з цим – обдумують можливість свого нескінченного президентства (як це демонструє Путін і вже обмірковує Трамп, неодноразово виказуючи готовність до порушення американської конституції) і такого ж нескінченного життя (про перспективи дожити до 150 літ, мізкували, як повідомляли медіа, Путін і Сі Цзіньпін під час зустрічі на військово-му параді в Пекіні на початку осені 2025 р.).

Наслідком цинізму лідерів ще донедавна демократичних, як вважалося, держав (великих і малих, на зразок США чи Угорщини) є нині не просто нівелювання різниці між державою-жертвою війни і державою-агресором, але демонстративна легалізація автократичних лідерів (як засвідчила, приміром, зустріч Путіна і Трампа в Анкориджі) і не прихована співпраця з ними, що є ще одним свідченням відмови від цінностей попереднього часу та, повторю, демонстрацією своїх власних смисложиттєвих цінностей, що часто вказують на знецінення демократії.

Софія Русова: «Народ, що не має своєї школи, попасає задніх!»

Георгій ФІЛІПЧУК,
доктор педагогічних наук,
професор, академік
НАПН України,
перший заступник голови
Всеукраїнського товариства
«Просвіта» імені Тараса
Шевченка,
почесний доктор Інституту
педагогічної освіти і освіти
дорослих імені Івана Язюна
НАПН України

(Закінчення. Початок в
«ОіС» № 2)

Педагогічна спадщина Русової зберігає донині свої актуальності, особливо якщо брати до уваги ключові компетентності сучасної школи: культурну, що передбачає залучення до різних видів мистецької творчості (образотворче, музичне та ін.) шляхом розкриття і розвитку природних здібностей, творчого вираження особистості; вільне володіння державною мовою, що передбачає уміння усно і письмово чітко та аргументовано висловлювати свої думки, а також усвідомлення функцій мови у спілкуванні та самовираженні.

У них опосередковано й прямо містяться відповіді на стрижневе за давнє питання – «звідки беруться високорозвинені нації?». Вочевидь, з духовного простору, ріднокультурності, рідномов'я, особистої і національної гідності, творчості й креативності, з високих прикладів життєтворчості славетних Українців.

Однак при цьому треба зважити, що «кожний вихователь, збуджуючи людські почуття, має діло з різними особами, має допирати до кожного дитячого типу відповідні засоби, методи, бо дітвора різноманітна, наче левада, вкрита усякими квітами». У зв'язку з цим перед сучасною педагогікою постають водночас і два важливі завдання, які є певними викликами для національної освіти. Варто визнати й відповідно діяти, що молода людина (дошкільник, учень, студент) потребують, щоб їй уважно глянули в очі, пізнали й оцінили своєрідність її психологічної індивідуальності, яка за висловом Русової «виткана з особистих і фізичних, і духовних рис, та разом вбирає в себе і усі

культурно-етнографічні ознаки свого оточення».

Отже, треба вибудовувати таку стратегію освітньої політики, яка б враховувала інтереси та потреби особистісного, етнонаціонального, загальнонаціонального (українського) характеру індивідууму, зміцнюючи й розвиваючи національну, громадянську, українську ідентичність. Справа полягає не лише в утвердженні «індивідуальної педагогіки», зважаючи на психологічну індивідуальну натуру особистості, але й у сув'язі різноманітних соціокультурних, національно-історичних, природних чинників, у яких відбувається процес становлення людини.

За будь-яких обставин соціально-політичного, культурно-історичного характеру освітньої системи завжди були більш стійкими й продуктивними в контексті «виховання нації», коли спиралася на принцип триєдності особистісного, національного, загальнолюдського. Саме такі педагогічні імперативи містяться в працях Софії Русової. Вона зазначає, що «справу виховання бажано поставити якнайближче до природних нахилів дитини і до вимог життя, в якому дитина перебуває, в зв'язку зі світоглядом того народу, з психологією тієї нації, з яких походить дитина. Національне виховання є ґрунт у справі зміцнення моральних сил і оновлення, відродження душі народу». Для прикладу вона спирається на історичний досвід та педагогіку таких міцних націй як Німеччина, Англія, Японія, що найкраще впровадили в освіту свої значущі національні скарби, а «національній психології дали вільний розвиток».

На жаль, такі ідеї, світоглядні рішення, підходи до організації освітнього процесу, які впродовж тривалого часу бездержавності вироблялися суспільно-педагогічною думкою на рівні кращих мислителів, педагогів, просвітителів, письменників, митців і філософів (Т. Шевченко, І. Франко, Леся Українка, М. Грушевський, Б. Грінченко, І. Огієнко, Г. Ващенко, С. Русова та ін.), далеко не завжди ставали (навіть у період Незалежності)

основою методології і педагогічної дії. Хоча саме в їх працях знаходимо ту світоглядну правдивість, яка є серцевиною національного виховання, коли в молодій людині не відбирається найголовніше право на індивідуальність – «чути себе українцем», «кохатися в народних скарбницях» своєї національної культури.

Бо той же Шевченко, як великий Навчитель української нації, «бундючному чужому протиставив величне й потужне своє». Саме своє, рідне, природовідповідне найбільш чутливо впливає на дитину. І тоді освіта, школа буде здатна виконувати головну місію – «збудити усі сили, збудити охоту до самонавчання», оскільки відбувається почуттєве зрощення, формується стан високої емоції, шана і любов до материзни.

Для сучасної української школи, яка попри все функціонує, розвивається навіть в умовах жажливої воєнної агресії росії, нагальною стає реалізація завдань, які опираються на підґрунтя національних вартостей. Тоді освіта (за Русовою) ставатиме: індивідуальною і вільною; пристосованою до природи особистості; національною; відповідною соціально-культурним вимогам часу.

Культурна складова повинна бути найважливішим елементом у змісті й філософії освіти. І коли так наполегливо впродовж тривалого часу звучать настійливі пропозиції щодо більш активного впровадження українознавства в навчально-виховний процес, то це передусім заклик до ефективності духовного, інтелектуального, психоемоційного, громадянського розвитку людини.

Приклад світобачення Софії Русової є одним із промовистих підходів, коли дискусія вкотре торкається ролі культурно-мистецької освіти у вихованні громадянина, нації, зміцненні української державності.

Видатна Просвітниця жила, творила і боролася у важкі, часами безпросвітні для українства часи. Проте вистояла.

Згадаймо хоча б частину

змісту «секретного доноса» про боротьбу з українським рухом полтавського губернатора Багговута імперському міністру Маклакову напередодні першої світової війни (1914), в якому змістилися суто драконівські, геноцидні вимоги щодо українського вчителства. Там категорично пропонувалося залучати на посади вчителів якомога більше «великоросів»; на посади інспекторів та директорів – виключно «великоросів»; учителів, які мають схильність до української справи, усувати; доводити, що ніколи українського народу не було, а «україна» означає околицю Польщі та росії. Пропонувалося скласти «правдиву» історію малоросійського народу; доводити про необхідність великоросійської мови як загальнодержавної та літературної, і що малоросійська, як простонародна, не має майбутнього; викорінювати (всілякими способами) вживання назви «україна», «українська» і не допускати на посади людей, які колись навіть у віддаленому минулому мали контакти з українським елементом; на посади ректорів ставити виключно великоросів, видаляючи інших...

Цим зловонним чорносотеним запахом україноненавистництва була насичена вся освітня політика як царату, так і більшовицько-радянського «сталінобаду», яку ретиво успадкували нинішні путіноїди. У такій антигуманній ніші «педагогічного» ординства перебували мільйонні маси українства, за таких умов формувалася і педагогічна сталінська «культура».

Однак не завдяки, а всупереч творилася передова українська педагогічна думка, яка ставала вагомим складником загальнолюдськості, гуманізму, справедливості й історичної правди. І так має бути нині, коли в екзистенційній війні Україна виборює свою Свободу й Суверенність.

Щоби в Україні ствердився й запанував націотворчий заповіт визначної Педагогині: «Бути гарним педагогом – це бути справжнім реформатором майбутнього життя України, бути апостолом Правди і Науки».

Олександр МІХНО,
директор Педагогічного
музею України,
доктор педагогічних наук,
старший науковий
співробітник ДНПБ України
імені В.О.Сухомлинського

150 років від дня народження Мирона Кордуби (1876-1947), історика, педагога, публіциста

Народився 2 березня 1876 в с. Острів на Тернопільщині у сім'ї священника. Уже з перших років навчання в початковій школі виявив виняткові здібності та виразний нахил до наукових студій. Здобував середню освіту в Тернопільській гімназії та в академічній гімназії у Львові, а вищу – на філософському факультеті Львівського університету, де слухав лекції з історії України у Михайла Грушевського та з української літератури в Омеляна Огоновського. 1898 здобув науковий ступінь доктора філософії у Віденському університеті.

Наприкінці 1900 оселився у Чернівцях, де викладав історію та географію у другій державній гімназії, поєднуючи педагогічну діяльність із науковою працею. 1902 став одним із засновників Українського

Березень 2025. Постаті

історичного товариства (УІТ) у Чернівцях. Участь у роботі УІТ суттєво розширила коло наукових інтересів ученого та зосередила його дослідницьку увагу на буковинській проблематиці. Він укладав географічні карти, здійснював ґрунтовні історико-географічні студії, навчальні географічні атласи, що вирізнялися науковою точністю та методичною продуманістю. Важливу роль відводив просвітницькій публіцистиці, спрямованій на формування національної свідомості. З цією метою друкувався в періодичних виданнях, поєднуючи наукову точність із доступною формою викладу. У 1912-13 редагував у Чернівцях місячник «Читальня», зміст якого визначали літературно-художні твори і життєписи українських письменників, популярні статті історичного і пізнавального характеру. Опублікував у ньому статті «Народи Буковини», «Яким чином Буковина перейшла до австрійської держави?». У 1912 ввів постійну рубрику «Нові книжки для народу» з інформацією про найновіші видання, які публікували товариства «Просвіта», «Українська школа», «Руська бесіда» у Львові. На обкладинках місячника вміщував «Пропамятні дні на кожний місяць», в яких зазначав дати життя або смерті українських письменників, історичних діячів, історичних подій з життя українського народу. У фондах Педагогічного музею України зберігається кілька примірників «Читальні», зокрема номер за 1912 р. зі статтею М. Кордуби «Де живуть українці».

У 1918-20 брав участь у державотворчих процесах Західноукраїнської народної республіки, працював у дипломатичній службі. Після

поразки визвольних змагань повернувся до педагогічної та наукової праці. У 1920-30-х викладав у гімназіях і вищих навчальних закладах Львова, активно співпрацював із Науковим товариством ім. Шевченка. У 1940-41 працював учителем української гімназії у Холмі, а з 1941 й до кінця життя – у Львові: у Науковій бібліотеці, учителем I і II українських гімназій, в.о. професора кафедри історії України, завідувачем кафедри південних і західних слов'ян Львівського університету.

Помер 2 травня 1947 у Львові.

130 років від дня народження Івана Паторжинського (1896-1960), оперного співака, педагога

Народився 3 березня 1896 в с. Петро-Свистунове на Запоріжжі. Голосом вдався в батька, який славився потужним басом. Закінчив Бахмутське духовне училище та Катеринославську духовну семінарію, де досягав таємниці співу, розвивав незвичайно сильний голос; співав у церковному хорі, організував чоловічий квартет, концерти якого проходили з аншлагом.

Ще на початку професійного шляху поєднував сценічну діяльність із педагогічною. З 1917 учителював в Алчевську, організував драматичний гурток. Згодом переїхав до Катеринослава.

Вокальну освіту здобув у Катеринославській консерваторії (1918-22). Працював керівником і диригентом хорової капели, хормейстером у клубі друкарів, створив чоловічий вокальний квартет, викладав співи у школах, розвиваючи вокальну майстерність учнів і популяризуючи українське музичне мистецтво серед молоді.

1925 став солістом Української державної столичної опери у Харкові, де пропрацював 10 років. Гастролював із оперною трупкою Вольгемута від Житомира до Криму. Тоді ж сформувався неповторний дует Паторжинського з Марією Литвиненко-Вольгемут, який тривав 30 років. Від 1935 – соліст Українського театру опери та балету в Києві. У час Другої світової війни перебував в евакуації, а також виступав з концертами на фронті.

У 1944-60 – професор Київської консерваторії за класом сольного співу. Серед його студентів – Євген Червонюк, Дмитро Гнатюк, Андрій Кікоть. Створив свої принципи педагогіки, метод комплексного виховання співака. Як педагог поєднував високі мистецькі стандарти з національною музичною традицією, формуючи у студентів професійну дисципліну та любов до української опери.

Неповторно виконував широко відомі «Ніченьку», «Ой кум до куми залицявся», «Казав мені батько», «Взяв би я бандуру», «Реветь та стогне Дніпр широкий» та інші твори. Гастролював у Польщі, Італії, Фінляндії, Канаді, Німеччині, США, Франції. Провадив громадську роботу (у 1945-54 – голова правління Українського театрального товариства).

Виконав сорок п'ять оперних партій; знявся у кінофільмах «Запорожець за Дунаєм», «Наталка Полтавка». 1953

востаннє проспівав Карася із «Запорожця за Дунаєм» і покинув оперну сцену. У 1959 в залі Київської консерваторії відбувся останній концерт видатного співака. Його спадок – 20 платівок із оперними творами та 50 записів романсів.

Помер 22 лютого 1960 в Києві. Похований на Байковому цвинтарі.

190 років від дня народження Василя Гнилосирова (1836-1900), педагога, просвітителя, організатора освіти

Василь Гнилосиров народився 21 березня 1836 на хуторі Гавришівка (Полтавщина) у непростих обставинах: він був позашлюбною дитиною гусарського полковника у відставці Антона Гавриша та панянки з українського дворянського роду Наталії Ганджі. Новонародженого на світанку 22 березня батько підкинув бездітній родині управителя поміщицького маєтку Степана Гнилосирова, яка всиновила хлопчика, давши своє прізвище і виховуючи як рідного сина.

Навчався у Полтавській гімназії, де його наставниками були видатні педагоги – історик Олександр Стронін і поет Левко Боровиковський. У 1857 вступив до Харківського університету, активно долучився до громадівського руху, ставши одним із організаторів Харківської громади. У 1861 координував відкриття кількох недільних шкіл у Харкові

та повітах. Саме він від імені громади звернувся до Тараса Шевченка за порадою та підручниками для школярів. Поет відгукнувся на прохання громадівців і надіслав харківським недільним школам 3000 екземплярів свого «Букваря».

Після закінчення університету у 1861 розпочав практичну педагогічну діяльність у повітовій школі в Охтирці. Тут він поєднував викладання з культурно-просвітницькою роботою, організовуючи вечорниці, збираючи кошти для недільних шкіл, а також беручи участь у етнографічних експедиціях. У 1864 повернувся до Харкова, працював учителем російської мови в училищі та гімназії, а з 1870 – у Звенигородському двокласному міському училищі, а з 1873 й до кінця життя – штатним наглядачем училища в Каневі, де викладав історію та географію.

Займався виданням і розповсюдженням навчальних матеріалів: зберіг рукопис букваря О. Потебні і 1898 передав до редакції журналу «Киевская старина», де буквар був одразу надрукований. Організовував збір пожертв для видання українських підручників, співпрацював із різними громадівськими журналами, супроводжував видання «метеликів» – маленьких книжечок для народних шкіл.

Особливу увагу приділяв догляду за могилою Тараса Шевченка та створенню у Каневі першої Тарасової світлиці, що поклала початок музею поета. Вів «Книгу для відвідувачів», організовував облік гостей заповідника, забезпечував передачу реліквій і матеріалів для збереження пам'яті про поета.

Доля В. Гнилосирова складалася так, що його ім'я тривалий час залишалося в затінку історії, хоча він був

яскраво й обдарованою особистістю. Сучасники – провідні діячі української культури Михайло Старицький, Микола Костомаров, Володимир Науменко, Микола Лисенко – ставилися до нього зі щирою повагою. Дружні взаємини пов'язували його з Олександром Потебнею.

Помер 3 листопада 1900, похований на Канівському цвинтарі; могила не збереглася.

180 років від дня народження Адріана Прахова (1846-1916), мистецтвознавця і педагога

Народився 16 березня 1846 в місті Мстиславль (нині Білорусь). Навчався на історико-філологічному факультеті Петербурзького університету. Змолоду цікавився мистецтвом і виявляв неабиякі здібності до малювання, проте хвороба очей, головний біль, що його викликали тривалі заняття живописом, стали на заваді на шляху до професійних занять мистецтвом. Тому він обрав шлях історії та теорії мистецтв, що дозволяв поєднувати наукову роботу з практичними дослідженнями. Після закінчення університету здійснив тривалі мандрівки до Європи: Мюнхен, Париж, Берлін і, нарешті, Італія – країна, де він здобув безцінний досвід спостереження і аналізу пам'яток мистецтва безпосередньо на місці їх створення.

На початку 1880-х очолив реставраційні роботи в Кирилівській церкві, де відкрив унікальні фрески XII

століття, а трохи згодом працював у Софійському соборі. Одночасно розпочав викладацьку діяльність у Київському університеті (1887-97). На його лекціях студенти не лише слухали теоретичні курси з історії мистецтв, а й безпосередньо вивчали пам'ятки: фрески, мозаїки та архітектурні деталі Софійського собору, Кирилівської церкви та інших об'єктів. Таке поєднання теорії, дослідження та практичної роботи стало важливим компонентом його педагогічної методики, яка формувала у студентів критичне мислення та навички практичного мистецтвознавчого аналізу. Зважаючи на брак підручників і навчальних видань з історії мистецтва, використовував власні наукові праці у лекціях та практичних заняттях. Серед них – «Київське мистецтво X, XI та XII століть», «Відкриття фресок Києво-Кирилівської церкви XII століття» (обидві – 1883).

А. Прахов – автор проєкту художнього оформлення Володимирського собору та керівник групи художників, що здійснювала розпис собору (1884-96). Він активно залучав до роботи молодих митців, зокрема учнів Київської рисувальної школи Миколи Мурашка, створюючи майданчик для практичного навчання і формування професійних навичок майбутніх художників та реставраторів.

У 1910 став членом Київського товариства охорони пам'яток старовини та мистецтв. Відомий також як автор однієї з перших публікацій про мистецьку спадщину Тараса Шевченка – статті «До малюнків Т.Г. Шевченка» (1876), де підкреслив потребу розширення уявлень про Шевченка як талановитого художника.

Помер у Ялті 14 травня 1916.

Інститут вищої освіти НАПН України оголошує конкурс на посади у відділі

взаємодії вищої освіти та ринку праці

- завідувач відділу (1,0);
- головний науковий співробітник (1,0);

забезпечення якості вищої освіти

- завідувач відділу (1,0);
- провідний науковий співробітник (1,0);
- молодший науковий співробітник (0,75).

дослідницької діяльності університетів

- завідувач відділу (1,0);
- головний науковий співробітник (1,0);

взаємодії університетів та суспільства

- головний науковий співробітник (0,5);

соціальних та інституційних трансформацій у вищій освіті

- головний науковий співробітник (1,5);
- старший науковий співробітник (0,5)

Вимоги до учасників конкурсу щодо наявності наукового ступеня:

- завідувач відділу – доктор наук або PhD (кандидат наук);
- головний науковий співробітник – доктор наук;
- провідний науковий співробітник – доктор наук або PhD (кандидат наук);
- старший науковий співробітник – доктор наук або PhD (кандидат наук);
- науковий співробітник – PhD (кандидат наук) або магістр (не менше 5 років досвіду),
- молодший науковий співробітник – PhD (кандидат наук) або особа, що має вищу освіту другого (магістерського) рівня.

Строк подачі заяв – 30 календарних днів з дня оприлюднення оголошення.

Охочі взяти участь у конкурсі подають такі документи: 1) письмову заяву на ім'я керівника про участь у конкурсі, написану власноруч; 2) копію документа, що посвідчує особу; 3) заповнену особову картку (встановленого зразка); 4) автобіографію; 5) копію трудової книжки (за наявності); 6) копії документів про вищу освіту, підвищення кваліфікації, присудження наукового ступеня, присвоєння вченого звання, військового квитка (для військовослужбовців або військовозобов'язаних); 7) перелік наукових праць (з посиланням на інформаційні ресурси, де їх викладено) за останні п'ять років у вітчизняних рецензованих фахових виданнях, зокрема включених до Переліку наукових фахових видань України, затвердженого центральним органом виконавчої влади; у наукових виданнях інших держав; іноземних (міжнародних) виданнях, проіндексованих у міжнародних наукометричних базах (перелік наукових праць з посиланнями надсилати на зазначену в оголошенні адресу електронної пошти); 8) письмову згоду на обробку персональних даних; 9) документ, що засвідчує рівень володіння державною мовою відповідно до ч. 3 ст. 10 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

Документи подавати за адресою:

01104, м. Київ, вул. Бастионна, 9, каб. 901,
e-mail: t.stefanska@ihed.org.ua.

Web-сайт: www.ihed.org.ua

Телефон для довідок:

(044) 285-71-24, (093) 093-22-00.

Контактна особа – Стефанська Тетяна
Володимирівна.

Гарний переклад – не лише

Літературний переклад – важливий чинник розвитку мови й утвердження народу, який говорить цією мовою. Про те, чому треба перекладати світову класику кримськотатарською та укладати нові словники, ми поговорили з асистенткою кафедри тюркології Навчально-наукового інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидатом філологічних наук *Сабріє Слатьон*.

– У лютому в межах університетського Тижня перекладу зі східних та тюркських мов ви провели лекцію-воркшоп «Кримськотатарська етика та переклад трагедій Шекспіра». Чому саме Шекспір?

– Тому що без нього неможливо уявити сучасний театр, сучасний підручник зі світової літератури і взагалі світовий літературний канон. Часто доводиться чути, що нове покоління не читає, проте це не так: молодь знає класику, читає й «Гамлета», й «Ромео і Джульєтта» – найпопулярніші драми Шекспіра, представлені в шкільній програмі, зокрема й нашою рідною мовою. Шкода, що кримськотатарською перекладено лише знакові фрагменти його трагедій.

– «Печальніших історій не знайдете, ніж про любов Ромео і Джульєтти», писав класик...

– Наша історія ще більш сумна, бо ми не знайшли уривків кримськотатарської версії цієї драми, хоча вони є. Тому під час лекції я послуговувалася перекладами студентів кафедри тюркології КНУ імені Тараса Шевченка *Султаніє Зінетдінової* та *Ольги Макарової*, здійснені за мого редагування. «Гамлета» цитувала в перекладі сучасної поетеси *Айше Кокієвої* для шкільної хрестоматії з літератури. Повних версій цих творів кримськотатарською мовою, на жаль, досі не існує або вони втрачені. (Відомо, наприклад, що «Гамлета» перекладав репресований радянською владою у 1937 році директор Кримського державного театру *Умер Інчі* – А. Л.). У нас теж було своє Розстріляне відродження. Кримськотатарських письменників та перекладачів звинувачували в буржуазному націоналізмі, піддавали репресіям, знищували, як і українських.

– Можливо, хтось з ваших випускників продовжить традицію літературного перекладу. Не дарма ж КНУ імені Тараса Шевченка – один із двох закладів вищої освіти в Україні, що готують кримськотатарських філологів-перекладачів...

– Є такі сподівання! Більшість наших випускників за освітньою програмою

«Кримськотатарська мова, англійська мова та переклад» займається саме перекладом та редагуванням текстів в освітніх, культурних та дипломатичних установах, державних та приватних структурах.

Вже на другому курсі є основи практики, тобто, починаючи з другого курсу і далі на третьому й четвертому, мову в нас вивчають саме через призму перекладу. Ми не готуємо синхроністів на рівні бакалаврату (лише на освітньому рівні «Магістр»), водночас маємо гарні показники з підготовки фахівців з письмового перекладу.

– Повернімося до Шекспіра. То як етичні засади носіїв мови впливають на нюанси перекладу?

– Під час лекції ми серед іншого розбирали сцену в саду, де Ромео потайки слухає, що каже Джульєтта: «Ромео мій! О, чом же ти Ромео? Зречися батька і відмовся ймення. Коли ж не хочеш – поклянись кохати – і я не буду більше Капулетті». Її кримськотатарський переклад наближений до оригіналу, але має стилістичні відмінності: в оригіналі й в українському перекладі вживається два дієслова – «зречися» та «відмовся», а в нас – одне. Кримськотатарська версія така: «відмовся від батька й роду». Це дещо зміщує акценти порівняно з оригіналом, але точно виражає етичний складник світогляду кримських татар: відмова від батька означатиме зречтись роду. Гарний переклад – це не лише переклад з мови на мову, а ще й з культури в культуру!

– Які відмінності привернули вашу увагу в «Гамлеті»?

– Привид батька перекладається як Дух, а німфа, з якою Гамлет порівнює Офелію, – як «пері». Пері – це популярний в нашому фольклорі міфічний персонаж – наша Мавка. До слова, головну героїню драми Лесі Українки «Лісова пісня» в кримськотатарському перекладі *Юнуса Кандима* називають «Орман Перісі», тобто «Лісова Мавка».

З мови на мову, а ще й з культури в культуру

У «Гамлеті» янголів і демонів перекладачка замінила на «добро» і «зло». У нашій міфології є і янголи, і демони, але, вочевидь, вона намагається в такій класичній парадигмі не заглиблюватися в якесь потойбіччя. Етичні моменти оприявнюються навіть у тому, які частини чи сцени Айше Кокієва обрала для перекладу. Це переважно діалоги Гамлета з духом батька і з матір'ю. Основна інтенція перекладачка – показати стосунки між батьками й дітьми. Діалоги з Офелією значно скорочені, там відсутній провокативний діалог. Крім того, в нашій версії Гамлет не так жорстоко поводить з Офелією, не принижує її. В оригіналі він увесь свій біль, свою злість та розчарування вихлюпує на жінку, яку напевно любить. В кримськотатарському перекладі, на відміну від українського, ці моменти розмиті або взагалі відсутні.

– З чіткими перекладами порівнювали?

– Ми аналізували англійську, кримськотатарську та українську версії. «Ромео і Джульєтта» читали у перекладі **Василя Мисика**, а «Гамлета» – від **Юрія Андруховича**. Він дуже близький до оригіналу, сучасний і популярний. Якщо десь бачу, що молодь читає Шекспіра, то завжди у перекладі Андруховича.

– Як подають початок всім відомого монологу Гамлета?

– «І от питання – бути чи не бути» в кримськотатарському перекладі звучить ще більш категорично: «Життя чи смерть («Аят я да олюм») – от в чім питання». Щоправда, в сучасних інтерпретаціях зустрічається й традиційне «бути чи не бути». «То be» як екзистенція...

Цікаво, наприкінці монологу є знаковий момент, де Гамлет просить Офелію помолитися за нього: «Офелію! За мене помолися, Прекрасна німфо, грішного згадай». У кримських татар разом зі словом молитва наказовий спосіб дієслово не вживається в принципі. У нашій традиції молитва – це те, до чого людина має прийти сама, зрозуміти, що їй це потрібно. Тому в кримськотатарському перекладі Гамлет не каже Офелії помолитися, а лише каже: «Давно я потребую молитов».

– У чому, на ваш погляд, полягає головна функція перекладу?

– Одразу згадуються слова відомого науковця і перекладача **Максима Стріху**, який абсолютно справедливо писав про український переклад як фактор націєтворення. На мою думку, для кримськотатарської культури найважливіша зберігальна функція перекладу та функція розвитку мови. Ми б навіть не знали про свої літературні пам'ятки, якби хтось колись їх не переклав.

Наприклад, написана старокримськотатарською мовою поема «Юсуф і Зулейха» середньовічного поета Махмуда Кирилми, що вважається найдавнішою писемною пам'яткою кримськотатарської літератури, не збереглася в оригіналі. Вона дійшла до нас в османському перекладі сучасника Кирилми – поета Халіла оглу Алі. Зараз його перекладають сучасною кримськотатарською, адаптують. Фактично це кримськотатарська версія життя Святого Йосипа. Поема Махмуда Кирилми датується XII сторіччям, переклад зроблено пізніше, але завдяки цьому ми з упевненістю можемо сказати, що не належали до неписемних народів, як це любила подавати радянська влада.

Лихоліття, що їх довелося пережити кримським татарам, не минули даремно. Після депортації з Криму, наче у спокійні роки, кримськотатарських письменників і перекладачів виховували виключно в радянській науковій традиції, часто вони й дисертації вимушені були захищати як русисти. Навіть наш синтаксис зазнав істотного російського впливу: зокрема,

у виданій за тих часів літературі відчувається надмір складнопідрядних речень (часто на цілий абзац), не характерних для сучасних тюркських мов.

– Як завдяки перекладу реалізується функція розвитку мови?

– Інколи кажуть: ми переклали твір з кримськотатарської на українську, і так ми розвиваємо кримськотатарську мову. Ні! У такий спосіб ви розвиваєте українську мову і водночас популяризуєте кримськотатарську. Коли робите переклад на кримськотатарську мову, саме тоді йде розвиток – з'являються неологізми, згадуються рідковживані чи майже втрачені слова, народжуються нові терміни.

Наприклад, торік у травні вчена рада ННІ філології КНУ імені Тараса Шевченка затвердила кримськотатарський словник-посібник науково-технічних термінів. Я уклала його у співавторстві з моїм студентом, нині – магістром **Денисом Перевишком**. Поки що там лише 110 слів. Але це важлива робота, адже в нас багато термінів були або скаль-

ковані з російської або перекладені вкрай невдало, й саме ці лексеми увійшли до словника. Під час роботи над посібником я аналізувала азербайджанські, турецькі, туркменські, узбецькі словники і переко-нувалася, наскільки розвинена термінологія в інших тюркомовних народів. Тож ми маємо розвивати своє!

Щоб стимулювати інтерес до нашої мови, культури та історії, у червні на базі ННІ філології та Історичного факультету плануємо започаткувати Всеукраїнську літню школу для студентів «Кримотатарознавство в Україні». Сподіваємося об'єднати на нашому майданчику науковців та викладачів, які викладають кримськотатарську мову та історію в усіх українських закладах вищої освіти, залучити студентів до дослідницької та пошукової діяльності в цьому напрямі.

– Дякуємо за цікаву й змістовну розмову!

Анна ЛУКАНСЬКА,
журналіст

Читати свідчення важко, але необхідно

Рецензія на книгу «Буремна весна... Розстріляні мрії... 33 дні незламності... / Упоряд. В. Шеремета. Макарів : ВЦ «Перлина», 2025. 744 с.: іл.»

Книга «Буремна весна... Розстріляні мрії... 33 дні незламності...» – це про людей, до яких війна прийшла несподівано, зненацька, вранці о 4.00 24 лютого 2022 року та миттєво принесла з собою руйнування, смерть, страх та страждання. Ця книга стала паперовим меморіалом героїзму та болю Макарівського краю Київської області. Вона не просто описує події лютого–березня 2022 року, а фіксує кожен подих Макарівщини, яка стала нездоланим щитом на шляху ворога до столиці.

Це книга-розповідь про пережите, книга-оповідь очевидців, жителів Макарівської громади, про ті жахливі події, яких вони зазнали з перших годин і днів окупації російськими варварами населених пунктів регіону.

Це книга про зв'язку лють і ненависть росіян до всього українського: до нашого способу життя, традицій, історичних надбань та цінностей, нашої культури, шкільних підручників і книг, нашої мови, до молодих і сильних, до людей похилого віку, до дітей і навіть немовлят...

Не лише про зруйновані міські будинки і сільські оселі, підприємства і установи, лікарні і школи, дитячі садочки і бібліотеки, а й про спалені війною людські долі, скалічені тіла і душі, про страждання матерів і нечуваний страх дітей...

Про жахиття від сотень розстріляних та спалених на магістралях і сільських дорогах цивільних машин, автобусів з людьми, які тікали від війни, від звірств, які вчиняли ці виродки в окупованих містах і селах.

Не лише про нещасні випадки, що трапляються з мирними людьми під час бойових дій та окупації, а про велику трагедію нашого народу, що принесли варвари з півночі в кожную оселю, в кожную родину.

Про героїчну і жертвну боротьбу воїнів Збройних Сил України, Служби Безпеки України, Головного управління розвідки, поліції та ДСНС, бійців загонів

Територіальної оборони, просто цивільних людей, які завдали відчутних втрат ворогові та змусили його залишити територію Макарівської громади і всієї Київщини.

Про мужність і відвагу, нескореність і силу волі нашого народу, його бойовий дух і постійну готовності до боротьби з жорстоким ворогом до Великої Перемоги.

Макарівщина опинилася в епіцентрі вогняного смерчу з перших днів повномасштабного вторгнення. Селище та навколишні села стали місцем запеклих боїв, де вирішувалася доля Києва. Протягом 33 днів громада жила в умовах, які важко досягнути людським розумом: постійні обстріли, авіаудари, відсутність світла, зв'язку та води. Але ворог, який планував «проскочити» Макарів за лічені години, наштовхнувся на залізну стіну спротиву.

Книга детально відтворює бойовий шлях тих, хто випалював окупантів з Макарівщини. Головною силою оборони північно-західного напрямку стали воїни 14-ї Окремої механізованої бригади імені князя Романа Великого. Саме «князівські» воїни разом із побратимами з інших підрозділів крок за кроком витіснили ворога, виявляючи масовий героїзм. Також вагомий внесок у звільнення та захист краю зробили 95-та Окрема десантно-штурмова бригада, чия рішучість зупиняла ворожі колони; 7-ма Бригада авіації, підрозділи Територіальної оборони, що склалися з місцевих мешканців – вчителів, водіїв, фермерів, які взяли до рук зброю, щоб захистити свій дім, Національна поліція та добровольчі формування, які під обстрілами евакуювали людей та тримали правопорядок, лікарі Макарівської лікарні, що працювали під канонадами, волонтери, які під кулями везли хліб та здійснювали евакуацію.

Крізь увесь біль червоною ниткою проходить гордість. Макарів не здався. Макарів вистояв. Книга доводить: наша сила – в єдності цивільних і військових.

Коли 1 квітня 2022 року над селищем остаточно замаюрів український прапор, світ побачив ціну цієї свободи.

На тепер, коли книга вийшла з друку, зрозуміло, читати книгу важко, але необхідно. Це наш обов'язок перед тими, хто навіки залишився в тій весні, і перед тими, хто продовжує справу визволення нині. 14-ї, окремої механізованої бригади імені князя Романа Великого, 95-ї окремої десантно-штурмової Поліської бригади, 7-ї бригади тактичної авіації імені Івана Франка та інших бригад на сході і півдні країни.

Низький уклін усім загиблим патріотам України!

Вічна пам'ять Героям...

Щирі співчуття тим, хто втратив у цій жорстокій війні рідних і близьких, бойових побратимів...

Макарівщина пам'ятає. Макарівщина дякує. Україна переможе!

Сподіваємося, що свідчення (факти катувань, розстрілів цивільних автівок на Житомирській трасі та нищення культурної спадщини), що їх зібрав авторський колектив видавництва «Перлина», у майбутньому стануть основою для трибуналів над рашистами.

Юрій ШЕРЕМЕТА,
«ОіС»

Освіта
і
суспільство

Всеукраїнська
газета

Засновник – Громадська організація "Освіта і суспільство". Видавець – ТОВ "Альфа-Віта Груп".
Передплатний індекс 76016. Ідентифікатор медіа – R30-03006. Адреса: 03148, м. Київ, вул. Петра Курінного, 2-А,
тел. (044) 405-98-81. Головний редактор Юрій Шеремета. E-mail: osvaitaisustvo@gmail.com.
Друк: ФОП Просяннікова А.В., 21027, вул. Немирівське шосе, 62а. Тел.: 0 (800) 33-00-90
Наклад 1000 екз. Замовлення №2299. Підписано до друку 31.03.2026. Ціна договірна.
Усі права видавця захищено. Передрук матеріалів можливий за письмового погодження з редакцією.
Редакція не рецензує і не повертає рукописів. Редакція залишає за собою право на коректування
і внесення змін у надісланий матеріал. За достовірність відповідає автор.